

Teresa Rantala & Sibil Yanev

Lastenkodissa asuvien nuorten kokemuksia osallisuudesta harrastusmahdollisuuksien osalta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

29.4.2024

Tiivistelmä

Tekijä(t):	Teresa Rantala & Sibil Yanev
Otsikko:	Lastenkodissa asuvien nuorten kokemuksia osallisuudesta harrastusmahdollisuuksien osalta
Sivumäärä:	43 sivua + 7 liitettä
Aika:	29.4.2024
Tutkinto:	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma:	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaaja(t):	Lehtori Katarina Groop Tuntiopettaja Jaana Kortnesniemi

Viimeisten vuosien aikana Suomen lastensuojelutyössä on kiinnitetty yhä enemmän huomiota siihen, että lastensuojelun asiakkaat, erityisesti alaikäiset lapset ja nuoret, tulevat kuuluksi ja saavat itse vaikuttaa oman elämänsä kulkuun ja päätöksentekoon. Tähän tavoitetaan päästään muun muassa kuuntelemalla lasten ja nuorten ajatuksia ja haluja tarkemmin, saamalla lapset ja nuoret vahvemmin osallisiksi oman elämänsä päätöksiin sekä johdonmukaisesti lisäämällä osallisuutta lastensuojelun kaikissa prosesseissa.

Osallisuus lastensuojelussa toimii myös tämän opinnäytetyön keskeisenä ohjenuorena. Halusimme selvittää, millä tavalla osallisuus näkyy lastensuojelutyössä ja erityisesti sitä, millä tavalla lastensuojelun asiakkaat itse kokevat tätä osallisuutta.

Rajasimme aiheemme tarkastelemaan nuorten osallisuutta harrastusmahdollisuuksien näkökulmasta. Halusimme tutkia, millä tavalla lastenkodissa asuvat nuoret kokivat, että heidän ajatuksiaan, mielipiteitään, toiveitaan ja tarpeitaan otettiin huomioon lastenkodissa, kun asia koski nuorten harrastuksia, harrastustarjontaa, harrastamista ja harrastusvalintoja.

Opinnäytetyön tutkimusosio toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineistonkeruu suoritettiin teemahaastatteluin, joissa haastattelimme yksitellen lastenkodissa asuvia 15–17-vuotiaita nuoria. Haastattelukysymysten suunnittelussa hyödynsimme Osallisuuden osa-alueet -nimistä teoriaa osallisuudesta, jonka mukautimme opinnäytetyömme kontekstiin.

Haastattelun vastauksia analysoitiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä käyttäen. Tulosten ja analyysin avulla saimme selville, että useimmat nuoret kokivat osallisuuden toteutuvan lastenkodissa yleisesti ottaen hyvin, mutta osalla nuorilla oli ajatuksia ja toiveita osallisuuden kehittämiseksi harrastusmahdollisuuksien osalta lastenkodissa.

Avainsanat: lastensuojelu, sijaishuolto, osallisuus, nuoret, harrastaminen

Tämän opinnäytetyön alkuperä on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

Abstract

Author(s): Teresa Rantala & Sibil Yanev
Title: Youth in Foster Care – Experiences of Participation in Recreational Activities
Number of Pages: 43 pages + 7 appendices
Date: 29 April 2024

Degree: Bachelor of Social Services
Degree Programme: Social Services
Instructor(s): Katarina Groop, Senior Lecturer
Jaana Kortensniemi, Part-time Teacher

The purpose of this thesis was to find out how youths residing in foster homes perceive their participation in recreational activities offered by the foster home they live in. In recent years, there has been a desire to better acknowledge the thoughts, opinions, wishes, and needs of children and youths receiving child protection services. This thesis aims to find out how this participation is perceived by the clients of child protection.

The research, conducted as a qualitative study, focused on the participation of youths in recreational activities within the child protection foster care setting. Thematic interviews were used for data collection. Six individual interviews were conducted with six youths that resided in a foster home facility.

Through the interviews, the study aimed to understand the youths' personal definitions of recreation activities, the manifestation of participation in their recreational choices, the potential improvements in agency and life management through recreational activities, and any institutional constraints on recreational opportunities. The theoretical framework of participation guided the interview design, tailored to the specific context and target group. Interviews were recorded, transcribed, and analyzed for recurring themes, forming the basis for the final conclusions.

The responses revealed diverse perspectives on the definition of recreational activities among the participants. While many felt that participation was generally well implemented within the foster home, some expressed a desire for a more diverse and active range of recreational options within the facility.

Keywords: child protection, foster care, participation, youth, recreational activities

The originality of this thesis has been checked using Turnitin Originality Check service.

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Opinnäytetyöraportin rakenne.....	2
3	Keskeiset käsitteet ja teemat	3
3.1	Lastensuojelu	3
3.2	Sijaishuolto ja sijaishuollon laitostoiminta	5
3.3	Nuori	6
3.4	Osallisuus	6
3.5	Harrastaminen.....	8
4	Opinnäytetyön tausta, tarve ja relevanssi.....	8
4.1	Lastensuojelun ja sijaishuollon nykytila	8
4.2	Osallisuus lastensuojelussa	10
4.3	Osallisuus lasten ja nuorten elämässä	11
4.4	Harrastaminen lasten ja nuorten elämässä	11
4.5	Opinnäytetyön aiheen tarpeellisuus.....	12
5	Osallisuuden osa-alueet -teoria	13
5.1	Osallisuus omassa elämässä	14
5.2	Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa	15
5.3	Osallisuus yhteisestä hyvästä	16
6	Osallisuusteorian mukauttaminen opinnäytetyön kontekstiin.....	17
7	Tutkimusmenetelmälliset valinnat	18
7.1	Laadullinen tutkimus.....	19
7.2	Haastattelu	20
7.3	Teemahaastattelu	21
7.4	Sisällönanalyysi.....	21
7.5	Teoriaohjaava sisällönanalyysi	23
8	Opinnäytetyön toteutus	24
8.1	Tutkimusluvasta haastatteluihin.....	24
8.2	Haastatteluista sisällönanalyysiin	25
9	Tulokset.....	28

9.1	Osallisuus omassa elämässä	29
9.1.1	Vapaa-ajan mielekkyys.....	29
9.1.2	Harrastamisen määritelmä.....	30
9.1.3	Harrastusten jatkuvuus.....	31
9.1.4	Päivä- ja viikkorytmin suhde harrastuksiin	32
9.1.5	Voimavarat ja muut positiiviset asiat harrastamisesta	32
9.2	Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa	33
9.2.1	Harrastukset ja sosiaaliset suhteet	33
9.2.2	Nuorten toiveiden toteutuminen.....	34
9.2.3	Tietoa harrastuksista lastenkodissa	35
9.3	Osallisuus yhteisestä hyvästä	36
9.3.1	Yhteinen harrastaminen lastenkodissa	36
9.3.2	Lastenkodin resurssien käyttö	36
9.3.3	Kuunnellaanko nuorta harrastusasioissa	37
10	Eettiset huomiot.....	38
10.1	Tutkimusetiikkaa	38
10.2	Otoksen koko	39
10.3	Haastateltavien ikä.....	39
10.4	Haastattelurungon luonne	40
10.5	Aiheen subjektiivisuus	41
11	Pohdinta	41
	Lähteet	44

Liitteet

Liite 1. Haastattelun kysymykset

Liite 2. Tiedote opinnäytetyön haastatteluista nuorille ja nuorten huoltajille

Liite 3. Suostumuslomake

Liite 4. Tietosuojalomake

Liite 5. Tietoa haastattelusta nuorelle

Liite 6. Haastattelupaikan ja -ajan valinta

Liite 7. Haastattelukutsu

1 Johdanto

Viimeisten vuosien aikana Suomen lastensuojelutyössä on kiinnitetty yhä enemmän huomiota siihen, että lastensuojelun asiakkaat, erityisesti alaikäiset lapset ja nuoret, tulevat kuuluksi ja saavat itse vaikuttaa oman elämänsä kulkuun ja päätöksentekoon. Tähän tavoitettiin päästään muun muassa kuuntelemalla lasten ja nuorten ajatuksia ja haluja tarkemmin, saamalla lapset ja nuoret vahvemmin osallisiksi oman elämänsä päätöksiin sekä johdonmukaisesti lisäämällä osallisuutta lastensuojelun kaikissa prosesseissa. Osallisuus lastensuojelussa toimii myös tämän opinnäytetyön keskeisenä ohjenuorena. Halusimme selvittää, millä tavalla osallisuus näkyy lastensuojelutyössä ja erityisesti sitä, millä tavalla lastensuojelun asiakkaat itse kokevat tätä osallisuutta.

Opinnäytetyössämme tarkastelemme osallisuutta lastensuojelussa erityisesti sijaishuollon ja sijaishuollon laitostoiminnan näkökulmasta. Tarkemmin katsottuna kohderyhmämme koostuu kuudesta 15–17-vuotiaasta nuoresta, jotka kaikki asuivat opinnäytetyön aikana samassa lastensuojelun sijaishuoltoyksikössä eli lastenkodissa. Kyseinen lastenkoti toimi myös opinnäytetyömme yhteistyökumppanina. Tutkimuseettisistä syistä emme mainitse lastenkotia nimeltä.

Rajasimme myös sitä, miltä kannalta tarkastelimme nuorten kokemuksia osallisuudesta lastenkodissa. Osallisuuden kokemuksia tarkastettiin lähemmin nuorten harrastusmahdollisuuksien näkökulmasta. Toisin sanoen halusimme selvittää, millä tavalla nuoret kokivat, että heidän ajatuksiaan, mielipiteitään, toiveitaan ja tarpeitaan otettiin huomioon lastenkodissa, kun asia koski nuorten vapaa-ajan toimintaa, harrastuksia, harrastamista ja harrastustarjontaa. Yllä olevat aihepiirit kiteytyvät saumattomasti opinnäytetyön tutkimuskysymykseksi:

Millaisia kokemuksia sijaishuollon lastenkodissa asuvilla nuorilla on osallisuudesta harrastusten ja harrastamisen osalta siltä ajalta, kun he ovat asuneet kyseisessä lastenkodissa?

Tutkimuskysymykseen haettiin vastauksia keräämällä aineistoa aiheesta ja analysoimalla saatua aineistoa. Opinnäytetyön tutkimusosion aineistonkeruu suoritettiin laadullisena tutkimuksena haastattelemalla kaikkia kuutta nuorta yksitellen temaattisten haastattelujen avulla. Temaattisten haastattelujen suunnitteluvaiheessa hyödynsimme

opinnäytetyön aiheen sopivaksi mukautettua taustateoriaa osallisuudesta. Haastattelujen tuloksia analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä, jossa vertailtiin nuorten vastauksia taustateorian oletuksiin.

Haastatteluvastauksien avulla saimme tärkeää tietoa muun muassa siitä, millaisia vaikutuksia harrastamisella ja vapaa-ajan toiminnoilla on nuorten elämänhallintaan, oman identiteetin rakentamiseen sekä merkityksellisyyden tunteeseen. Nuoret puhuivat myös lastenkodin resurssien hyödyntämisestä sekä tekijöistä, jotka voivat rajoittaa harrastusmahdollisuuksia lastenkodissa. Toivomme, että opinnäytetyömme antaa hyvää kasvu-alustaa tulevaisuuden pohdinnoille ja keskusteluille, joissa mietitään millä tavalla osallisuutta voitaisiin vahvistaa ja edistää lastensuojelutyössä.

2 Opinnäytetyöraportin rakenne

Luet parhaillaan kirjallista raporttia opinnäytetyöstämme. Raportin ensimmäisessä kappaleessa kiteytimme, mistä tässä opinnäytetyössä on kyse. Tässä kappaleessa esittelemme lyhyesti opinnäytetyöraportin sisällön ja rakenteen. Kolmannessa kappaleessa määrittelemme ytimekkäästi opinnäytetyön keskeisemmät käsitteet ja teemat. Näitä käsitteitä ovat *lastensuojelu*, *sijaishuolto ja sijaishuollon laitostoiminta*, *nuori*, *osallisuus* ja *harrastaminen*. Käsitteiden ja teemojen määritelmien avulla lukija voi helpommin seurata raportin muita osioita kontekstisidonnaisesti.

Neljännessä kappaleessa paneudumme opinnäytetyön aiheen taustaan, tarpeeseen ja ajankohtaisuuteen. Kappaleessa kerromme lastensuojelun nykyisestä tilasta erityisesti kodin ulkopuolella sijoitettujen lasten ja nuorten osalta. Korostamme kohderyhmämme haavoittuvaa asemaa sekä harrastamisen tärkeyttä kohderyhmälle. Syvennymme myös siihen, millä tavalla osallisuutta ja vahvistetaan ja huomioidaan lastensuojelutyössä ja yleisesti lasten ja nuorten kohdalla. Perustelemme myös aiheemme rajausta ja kerromme, mitä uutta tietoa opinnäytetyömme tuo lastensuojelun tutkimuskenttään.

Viidennessä kappaleessa esittelemme *Osallisuuden osa-alueet* -nimistä teoriaa osallisuudesta (Isola ym. 2017). Teorian mukaan osallisuutta voidaan jakaa kolmeen eri osa-alueeseen, jossa kukin lähestyy osallisuutta eri näkökulmasta. Kyseisellä teorialla on keskeinen asema tässä opinnäytetyössä. Hyödynsimme osallisuusteorian antia muun muassa opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä sekä haastattelujen suunnittelu- ja analysointivaiheissa.

Kuudes kappale liittyy *Osallisuuden osa-alueet* –teoriaan niin ikään. Kappaleessa perustelemme, millä tavalla olemme mukauttaneet osallisuusteorian opinnäytetyömme aiheeseen. Kerromme, mitä sisältöä teoriasta poimittiin ja millä tavalla sovelsimme sitä opinnäytetyöhön. Seitsemännessä kappaleessa esittelemme, millaisia tutkimusmenetelmiä opinnäytetyössä käytetään. Kappaleessa myös luetellemme muita vaihtoehtoisia menetelmiä ja perustelemme, miksi olemme valinneet juuri ne menetelmät, mitä tässä työssä käytämme.

Kahdeksas kappale kertoo opinnäytetyön matkasta tutkimusluvasta haastattelutulosten analyysiin. Kappale on jaettu kahteen osaan: tutkimusluvasta haastatteluihin ja haastatteluista sisällönanalyysiin. Yhdeksännessä kappaleessa kerromme haastattelujen vastauksista eli tuloksista. Käymme läpi osallisuusteorian jokaista osa-aluetta esimerkkivastauksien avulla. Tulosten esittelyn aikana pyrimme käymään saumatonta vuoropuhelua aineiston, osallisuusteorian ja omien havaintojen välillä.

Päätimme kirjoittaa opinnäytetyön eettisistä huomioista oma kappale. Eettiset huomiot löytyvät opinnäytetyön kymmenennessä kappaleessa. Kappaleessa huomioimme muun muassa tutkimuseettiset vaatimukset opinnäytetyölle, otoksen ja kohderyhmän pienen koon, haastateltavien nuorten ja muiden sijaishuoltoyksikössä asuvien nuorten ikäeron, haastattelun kysymysten johdattelevan luonteen sekä yleisesti aiheen subjektiivisuuden.

Yhdestoista kappale on opinnäytetyöraportin viimeinen kappale. Pohdinta kappaleessa kiteytämme koko raportin sisältöä ja kerromme myös omia pohdintoja ja ajatuksia siitä, mitä opinnäytetyön tekeminen meissä herätti.

3 Keskeiset käsitteet ja teemat

3.1 Lastensuojelu

Opinnäytetyömme keskittyy sijaishuollon laitostoimintaan, joka on osa Suomen lastensuojelua. Näemme tarpeelliseksi esitellä lyhyesti, mistä Suomen lastensuojelussa on kyse ennen kuin paneudumme syvemmin sijaishuoltoon ja sijaishuollon laitostoimintaan seuraavassa alakappaleessa. Suomen lastensuojelun toiminta perustuu ensisijaisesti lastensuojelulakiin (417/2007), jonka pohjana toimii YK:n kansainvälinen lapsen

oikeuksien yleissopimus (59/1991). Lain ydinajatuksena on turvata lasten ja nuorten oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. (Lastensuojelulaki 417/2007 §1.)

Lastensuojelulain mukaan lasten, eli kaikkien alle 18-vuotiaiden omat vanhemmat tai huoltajat ovat ensisijaisesti vastuussa lasten kasvatuksesta, huolenpidosta ja hyvinvoinnista. Vaikka vastuu kasvatuksesta ja huolenpidosta kuuluukin lasten vanhemmille tai huoltajille, ovat viranomaiset, jotka ovat omassa työssä tekemisissä lasten kanssa, lain mukaan velvollisia antamaan tarvittavaa apua ja tukea lasten ja nuorten vanhemmille, huoltajille ja perheille tilanteen niin vaatiessa. Apua ja tukea on annettava riittävän varhain, ja lapsi ja perhe on ohjattava lastensuojelun palveluihin, jos on huolta lapsen hyvinvoinnista ja turvallisuudesta. Lastensuojelupäätökset tehdään aina yksilöllisen harkinnan perusteella, ja tavoitteena on valita sellainen ratkaisu, joka parhaiten turvaa lapsen edun. (Lastensuojelulaki 417/2007 §2, §3a, §4.)

Suomen lastensuojelu on jaettu kolmeen osaan: *avohuoltoon*, *sijaishuoltoon* ja *jälkihuoltoon*. Lastensuojelu tarjoaa ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, jotka tukevat lasta ja perhettä heidän omassa elinympäristössään. Tämä tarkoittaa, että lapsi asuu tuen aikana yhä kotona vanhempiensa tai huoltajiensa luona. (Lastensuojelulaki 417/2007 §34, §35, §36.)

Mikäli lapsen kodin olosuhteet tai lapsen oma käyttäytyminen aiheuttavat vakavaa vaaraa lapsen terveydelle tai kehitykselle, voidaan lapsi sijoittaa myös kodin ulkopuolelle, esimerkiksi sijaisperheeseen tai kunnalliseen tai yksityiseen sijaishuoltolaitokseen eli lastenkotiin. Tällöin puhutaan sijaishuollosta. Sijaishuoltoa tarjotaan lapsille ja perheille ainoastaan siinä tilanteessa, jossa lastensuojelun avohuollon palvelut ovat riittämättömiä (Lastensuojelulaki 417/2007 §49). Avaamme sijaishuollon sisällön vielä tarkemmin seuraavassa alakappaleessa.

Kolmas osio lastensuojelusta on nimeltään jälkihuolto. Jälkihuolto viittaa lapsen tai nuoren (lastensuojelulain mukaan nuori on tässä asiayhteydessä 18–22-vuotias henkilö) saamaan kattavaan tukipalveluun sijaishuollon tai pitkän avohuollon sijoituksen päättymisen jälkeen. Sen päätarkoituksena on avustaa lapsen tai nuoren kotiutumista sijaishuollosta tai hänen itsenäistymistään tarjoamalla tarvittavia valmiuksia itsenäiseen elämään ja aikuisuuteen. Jälkihuollon järjestämisvastuu on hyvinvointialueella tai kunnalla, jossa lapsi tai nuori asuu. Jälkihuollon palveluita tarjotaan siihen saakka, kunnes nuori

täyttää 23 vuotta tai enintään viiden vuoden ajan siitä, kun lapsi tai nuori on ollut viimeksi lastensuojelun sijaishuollon asiakkaana ja sijoitettuna kodin ulkopuolelle. (Lastensuojelulaki 417/2007 §6, §75, §76, §76a.)

3.2 Sijaishuolto ja sijaishuollon laitostoiminta

Opinnäytetyömme aihe koskee lastensuojelun sijaishuollon laitostoimintaa. Kohderyhmämme koostuu tarkemmin ottaen huostaanotetuista nuorista, jotka olivat haastattelujen aikana sijoitettuina lastensuojelulaitokseen eli lastenkotiin. Tässä kappaleessa kerromme tarkemmin, mitä kaikkea sisältyy lastensuojelun sijaishuoltoon.

Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle sijaisperheeseen tai lastensuojelulaitokseen eli lastenkotiin joko kiireellisenä sijoituksena tai pidempiaikaisena huostaanottona. Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle kiireellisenä sijoituksena silloin, kun lapsi on välittömässä vaarassa, esimerkiksi kun hänen terveytensä tai kehitys ovat uhattuina. Kiireellinen sijoitus voi kestää enintään 30 päivää, ja tietyissä tilanteissa sitä voidaan pidentää vielä 30 päivällä. On tärkeää huomata, että lapsen kiireellinen sijoitus ei vielä tarkoita huostaanottoa. (Lastensuojelulaki 417/2007 §38, §38a, §39a.)

Lapsen huostaanotto tarkoittaa, että viranomaiset ottavat vastuun lapsen hoivasta ja kasvatuksesta. Lain mukaan lapsi on sijoitettava huostaan, jos hänen terveytensä ja kehityksensä ovat vakavassa vaarassa johtuen kasvuolosuhteista tai lapsen omasta käytöksestä. Huostaanotto voidaan kuitenkin toteuttaa vain, jos se on lapsen parhaaksi ja muut keinot ovat riittämättömiä. Se on aina viimesijainen vaihtoehto lastensuojelussa. (Lastensuojelulaki 417/2007 §40.)

Huostaanotto valmistellaan yhdessä huoltajien kanssa, ja joskus se voidaan toteuttaa huoltajien vastustuksesta huolimatta hallinto-oikeuden päätöksellä. Huostaanotto on voimassa toistaiseksi, eli siihen asti, kunnes lapsi ei enää sitä tarvitse. Tavoitteena on, että vanhemmat tai huoltajat voivat jälleen hoitaa lastaan ja lapsi voi palata asumaan vanhempiensa tai huoltajiensa luokse. Huostaanotettua lasta voidaan sijoittaa joko perhehoitoon sijaisperheen luokse tai kunnalliseen, hyvinvointialueeseen kuuluvaan tai yksityiseen lastensuojelulaitokseen eli lastenkotiin. Sijaishuollon lastenkotitoimintaa kutsutaan myös sijaishuollon laitostoiminnaksi. (Lastensuojelulaki 417/2007 §40, §44, §47, §48, §49.)

3.3 Nuori

Näemme tarpeelliseksi määritellä mitä tarkoitamme, kun kirjoitamme nuorista tässä opinnäytetyössä. Nuoruus on elämänvaihe, joka sijoittuu lapsuuden ja aikuisuuden väliin. Koska siirtymät lapsuudesta nuoruuteen ja vastaavasti nuoruudesta aikuisuuteen tapahtuvat asteittain ja ovat yksilöllisiä jokaiselle yksilölle, on haastavaa antaa tarkkoja määritelmiä iän suhteen lapsuudelle, nuoruudelle ja aikuisuudelle. Suomessa on kuitenkin tarjolla erilaisia palveluita, jotka ovat suunnattuja nimenomaan nuorille ja tämän takia on jouduttu muun muassa lainsäädännön kautta määrittelemään tarkemmin, missä iässä yksilö on nuori.

Nuori määritellään eri laeissa ja konteksteissa eri ikäiseksi. Esimerkiksi nuori on lastensuojelulain (417/2007 §6) mukaan 18–22-vuotias henkilö. Nuorisolaki (1285/2016 §3) katsoo nuoriksi taas kaikki, jotka ovat alle 29-vuotiaita. YK:n tilastollisen määritelmän mukaan nuoria ovat kaikki 15–24-vuotiaat henkilöt (International Youth Year 1985). Kuiten huomataan, nuoren määritelmä on hyvinkin riippuvainen esimerkiksi lain tulkinnasta ja asiayhteydestä.

Me määrittelemme tässä opinnäytetyössä nuoriksi kaikki 13–17-vuotiaat henkilöt. Tämä johtuu siitä, että haastattelujen aikana tämä oli yhteistyökumppanimme lastenkodin asukkaiden ikäjakauma.

3.4 Osallisuus

Osallisuudesta löytyy paljon suomen- ja vieraskielistä tieteellistä aineistoa. Käsite on erittäin moniselitteinen eikä siihen voida soveltaa yksittäistä selkeää määritelmää. Tieteellisessä aineistossa löytyy lukuisia synonyymejä osallisuudelle ja osallisuutta käännetään eri kielillä eri tavalla. Osallisuus voi lähteestä tai kielestä riippuen olla esimerkiksi itsemääräämisoikeuden toteutumista, tasa-arvoa, kuulumista, kuuluksi tulemistä, vaikuttamista, voimaantumista, osallistumista, oikeudenmukaisuutta tai demokratiaa. (Osallisuuden edistäjän opas 2023; Törrönen, Kalliola & Paaso 2022, Kansallinen lapsistrategia 2021, Ahrnberg ym. 2021; Nivala & Ryytänen 2019, Maunu & Kiilakoski 2018; Soste 2018; Isola ym. 2017; Sosiaaliturva ja sosiaalinen osallisuus.)

Olemme siten joutuneet tässä opinnäytetyössä rajaamaan, miltä suunnalta lähestymme osallisuutta. Halusimme selvittää, millä tavalla osallisuus näkyy nuorten omassa elämässä ja toisaalta, millä tavalla osallisuutta edistetään lastenkotitoiminnan järjestäjän

toimesta. Osallisuutta voidaan siten lähestyä kahdelta suunnalta sekä yksilön että yhteiskunnan tai palveluntuottajan näkökulmasta. Opinnäytetyön kontekstissa yksilönä ovat lastenkodissa asuvat nuoret, ja palveluntuottajana toimii itse kyseinen lastenkoti.

Yksilön kokemus osallisuudesta kumpuaa yksilön tarpeesta kuulua johonkin ja vaikuttaa oman elämänsä sisältöön. Osallisuus voidaan nähdä tässä tietynlaisena voimavarana, jonka ihminen saa, kun tuntee kuuluvansa johonkin ja hänellä on mahdollisuus päättää oman elämänsä kulusta. Voimavara voidaan tulkita myös tietynlaisena voimaantumisen, yhteisöllisyyden, luottamuksen ja tasa-arvon kokemuksena. (Nivala & Ryyänen 2019: 196; Soste 2018; Isola ym. 2017: 3–4; Nuoret ja osallisuus.)

Yksilön osallisuuden keskiössä on mahdollisuus vaikuttaa elämänsä tärkeisiin alueisiin ja itseään koskevaan päätöksentekoon. Vaikuttaminen voi tapahtua paikallisesti omassa lähiympäristössä, yhteisön tasolla lähiyhteisöissä tai kokonaisvaltaisesti yhteiskunnankin tasolla. (Nivala & Ryyänen 2019: 197; Isola ym. 2017: 23–25.) Nämä vaikuttamisen mahdollisuudet lisäävät hyvinvointia yksilön elämässä. Jos vaikuttaminen ei toteudu, yksilö voi jäädä osallisuuden ulkopuolelle, jolloin syrjäytymisen mahdollisuus yhteiskunnassa kasvaa. (Soste 2018; Isola ym. 2017: 23–25; Nuoret ja osallisuus.)

Osallisuutta voidaan tarkastella myös vastakkaiselta suunnalta. Silloin lähestytään osallisuutta ikään kuin ylhäältä päin kohti yksittäisiä yhteisöjä ja yksilöitä. Tässä kontekstissa puhutaan osallisuudesta ja vaikuttamisen mahdollisuuksista yhteiskunnan ja erilaisten palveluntuottajien näkökulmasta. Yhteiskunnassa luodaan strategisesti edellytyksiä sille, että osallisuutta voisi esiintyä yhteisöissä ja yksilöiden elämässä. Juuret tämän tyyppiselle ajatukselle pohjautuvat jo Euroopan unionin perusajatuksesta, että osallisuus yhteiskunnassa on osa eurooppalaista tasa-arvoa ja demokratiaa. (Soste 2018; Sosiaaliturva ja sosiaalinen osallisuus.)

Parhaiten osallisuutta yhteiskunnassa ja palveluissa edistetään arjen ympäristöissä, joissa ihmiset luontevasti kohtaavat toisensa. Kunnat, järjestöt ja lähiyhteisöt ovat keskeisiä toimijoita osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollistajina eri ihmisryhmille. Niiden kautta voi saada tukea ja antaa panoksensa yhteiseen hyvään. Osallistuvat ihmiset muodostavat toimivan ja hyvinvoivan kansalaisyhteiskunnan ytimen. On siis tärkeää, että kunnat, järjestöt ja yhteisöt saavat tarpeeksi apua ja tukea vallassa olevalta taholta. (Isola 2017: 23–25; Nuoret ja osallisuus.)

3.5 Harrastaminen

Myös harrastamisesta on vaikea antaa tarkkaa määritelmää, koska harrastamisen tulkintaan liittyy hyvin paljon subjektiivisuutta. Voidaan pohtia esimerkiksi missä kulkee raja mielekkään tekemisen, vapaa-ajanvieton ja harrastamisen välillä. Kuuluuko harrastustoiminta olla järjestettyä, ohjattua ja säännöllistä toimintaa? Entä maksullisuuden ja tuloksellisuuden osalta? Näihin kysymyksiin ei ole mahdollista antaa yhtä oikeaa vastausta.

Kansallisen koulutuksen arviointikeskus (2023) määrittelee, että harrastaminen on vapaa-ajan viettotapa, jossa toteutetaan mieluisia aktiviteetteja säännöllisesti (Laimi, Pusa, Rajala & Stenvall 2023: 21). Opetus- ja kulttuuriministeriön (2019) mukaan harrastaminen on toimintaa, joka on säännöllistä, aikataulutettua, ohjattua ja valvottua (Harrastamisen strategia 2019). Harrastamisen psykologiaa tutkivan psykologin Larry Dailyn (2018) mukaan ihmiset luokittelevat useammin harrastukseksi toiminnat, jossa valmistetaan tai kerätään esineitä (Daily 2018).

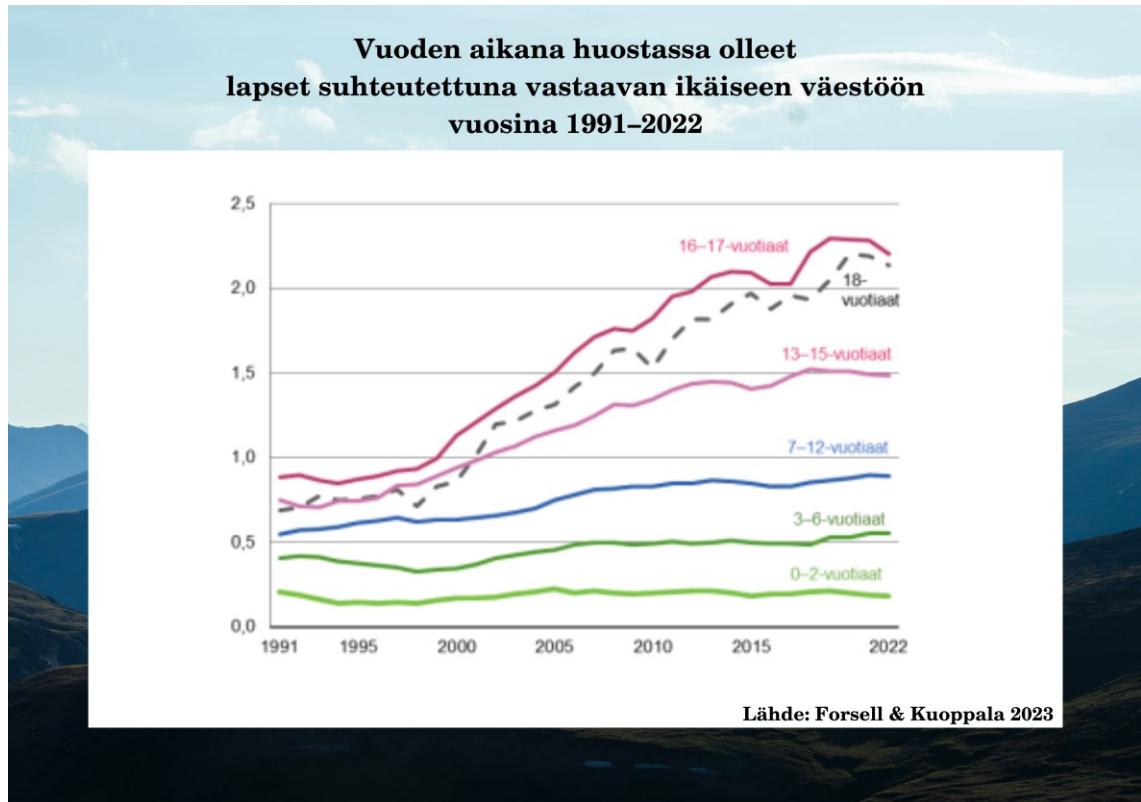
Mielestämme yllä olevat määritelmät ovat luonteeltaan liian sitovia. Halusimme tietoisesti antaa lastenkodin nuorille tilaa määritellä itse, mitä harrastaminen on. Näemme, että valmiiksi annettu määritelmä harrastamisesta saattaisi ohjata myös vastauksien luonnetta kenties alitajuisestikin. Esimerkiksi Opetus- ja kulttuuriministeriön (2019) määritelmä harrastustoiminnan säännöllisyydestä ja ohjautuvuudesta voisi olla ristiriidassa nuoren oman määritelmän kanssa, jos nuori tekee mieluisia asioita ilman ohjausta silloin kuin hänestä tuntuu siltä. Tämän takia annoimme haastattelussa jokaiselle nuorelle mahdollisuuden kertoa omin sanoin, miten hän määritteli harrastamista ja miksi.

4 Opinnäytetyön tausta, tarve ja relevanssi

4.1 Lastensuojelun ja sijaishuollon nykytila

Tutkimuksemme aihe on ajankohtainen lastensuojelussa viime vuosina tapahtuneen kehityksen valossa. Terveiden ja hyvinvointilaitoksen (2023) julkaiseman lastensuojeluraportin mukaan vuoden 2022 aikana kodin ulkopuolelle sijoitettuna oli 17 885 alle 18-vuotiasta lasta. Heistä huostaanotettujen määrä oli 11 477. Huostaanotettujen määrä on ollut kasvussa tasaisesti vuodesta toiseen erityisesti 13–15-vuotiaiden ja 16–

17-vuotiaiden ikäryhmissä. Vuonna 2022 lastensuojeluilmoitus tehtiin prosenttimääräisesti 9,1 % kaikista lapsista. Suurin kasvu lastensuojeluilmoitusten määrässä koski 13–17-vuotiaita nuoria. Kiireelliset sijoitukset lisääntyivät kaikissa ikäryhmissä edelliseen vuoteen verrattuna. (Forsell & Kuoppala 2023.)

Kuvio 1. Vuoden aikana huostassa olleet lapset suhteutettuna vastaavan ikäiseen väestöön vuosina 1991–2022 (Forsell & Kuoppala 2023: 3).

Kuvio 1 esittää vuoden aikana huostassa olleita lapsia ja nuoria suhteutettuna saman ikäiseen väestöön vuosina 1991–2022. Kuviossa nähdään huolestuttava ilmiö, miten 13–17-vuotiaiden nuorten huostaanotettujen määrä on ollut kasvussa viimeisen vuosikymmenen aikana. (Forsell & Kuoppala 2023.) Opinnäytetyömme kohderyhmä osuu juuri tähän sijaishuollossa asuvien nuorten joukkoon.

On tärkeää huomioida myös kohderyhmämme erityisen haavoittuva asema. Kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla on tutkimusten valossa huomattavasti enemmän kokemuksia seksuaalisesta ja muusta väkivallasta kuin ikätovereillaan keskimäärin (Korpilahti ym. 2019). Kohderyhmän nuorilla on myös heikommat vaikuttamismahdollisuudet yhteiskunnassa ja vaikeampi pääsy samoihin palveluihin kuin muilla kansalaisilla. (Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta 2021: 15–29). Opinnäytetyön valossa näemme, että harrastustoiminnan ennaltaehkäisevä vaikutus voisi lieventää näitä seurauksia nuorten keskuudessa.

Lastensuojelun nykytilan haasteet näkyvät myös työntekijöiden suunnalta. Lastensuojelun keskusliiton, Suomen lastensuojelun kattojärjestön, erikoistutkijat Laura Holmi ja Elina Kekkonen (2023) selvittivät lastensuojelun asiakastyön ammattilaisten näkemyksiä lastensuojelun ja lasten suojelemisen nykytilasta ja tulevaisuudesta.

Selvityksen mukaan työntekijöitä huolestutti muun muassa työntekijöiden ja työpaikkojen suuri vaihtuvuus, epäammattillisen käytöksen esiintyminen työpaikoilla, asiakasmitoituksen puutteellinen toteutuminen, resurssipula sekä toimintaympäristön muut haasteet. Monien työntekijöiden mukaan osallisuuden toteutuminen palveluissa oli puutteellista, ja neuroepätyypilliset lapset ja nuoret sekä maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret jäivät usein marginaaliin. (Holmi & Kekkonen 2023.)

4.2 Osallisuus lastensuojelussa

Lasten ja nuorten osallisuutta lastensuojelussa edistetään aktiivisesti muun muassa lainsäädännön kautta. Lastensuojelulain (417/2007) mukaan lapsella on oikeus osallistua koko lastensuojelun prosessiin läpi. Tämä tarkoittaa sitä, että lasta kuullaan ja otetaan huomioon kaikissa lastensuojelutoimenpiteisiin liittyvissä päätöksissä ja toimenpiteissä. Tähän liittyy muun muassa oikeus lasten mielipiteen selvittämisestä ja kuulemisesta, edunvalvonnasta ja lasten edun turvaamisesta (Lastensuojelulaki 417/2007 §20 §21, §22, §23, §24).

Osallisuuden vahvistamista lastensuojelussa tuetaan erilaisilla hankkeilla ja oppailla. Terveys ja hyvinvointilaitos on julkaissut *Lastensuojelun käsikirja* -nimisen verkko-oppaan, jossa korostetaan osallisuuden merkitystä lastensuojelussa. Oppaan mukaan lapsilla ja nuorilla on oikeus saada tietoa ja ilmaista mielipiteensä heitä koskevissa asioissa. Opas käsittelee muun muassa osallistumismahdollisuuksia, tiedon saantia, vaikutusmahdollisuuksia, ilmaisun oikeutta sekä lapsen tukemista omien mielipiteiden ilmaisuun ja itsenäiseen päätöksentekoon. (Lastensuojelun käsikirja 2023.)

Lastensuojelun keskusliitto on puolestaan kehittänyt *Osallisuustyökalu* -nimisen verkko-oppaan, joka tarjoaa tukea lastensuojelun työntekijöille lapsen osallisuuden vahvistamisessa. Oppaan tavoitteena on kannustaa työntekijöitä huomioimaan pienet teot, jotka vaikuttavat lapsen osallisuuteen, ja tarkastelemaan toimintatapojaan uusista näkökulmista. Opas on jaettu kuuteen päätteeseen, jotka käsittelevät muun muassa uuden työntekijän asemaa, tapaamisia lapsen kanssa, lapsen roolia prosessissa ja erilaisten tilanteiden arviointia. Teemat ja ohjeet on laadittu yhteistyössä kokemusasiantuntijoiden ja ammattilaisten kanssa. (Osallisuustyökalu lastensuojelutyöhön.)

4.3 Osallisuus lasten ja nuorten elämässä

Osallisuuden tärkeä rooli lasten ja nuorten keskuudessa huomioidaan lastensuojelun ulkopuolellakin. Esimerkiksi sosiaalihuoltolain (1301/2014 10§) mukaan palveluiden järjestämisessä ja kehittämisessä on erityisesti huomioitava lasten ja nuorten tarpeet ja toiveet. Nuorisolaki (1285/2016 24§) puolestaan velvoittaa, että nuorilla pitää olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa nuorisovaltuustossa tai vastaavassa nuorten vaikuttajaryhmässä ja heitä on kuultava heitä koskevissa asioissa.

Lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä, koulunkäyntiä ja osallisuutta tutkitaan Terveyden ja hyvinvointilaitoksen järjestämällä *Kouluterveyskyselyillä* (Kouluterveyskysely 2024) ja Opetus- ja kulttuuriministeriön vuosittain julkaistavalla *Nuorisobarometrillä* (Nuorisobarometri) kerätään nuorten ajatuksia, kokemuksia ja asenteita heidän kokemasta vaikuttamisen mahdollisuudesta ja osallisuudesta. Terveyden ja hyvinvointilaitoksen kehittämä *Osallisuuden edistäjän opas* (2023) antaa puolestaan hyviä neuvoja, millä tavalla sosiaalialan ammattilaiset voivat edistää osallisuutta muun muassa lasten ja nuorten keskuudessa. (Osallisuuden edistäjän opas 2023). Opas on luotu tämän opinnäytetyön keskeisenä teoriana olevan *Osallisuuden osa-alueet* –teorian (Isola ym. 2017) pohjalta.

Lasten ja nuorten osallisuutta edistetään myös hankkeiden ja valtiollisten strategioiden avulla. Valtioneuvoston vuonna 2021 julkaistu *Kansallinen lapsistrategia* (2021) on kansallinen strategia, jonka pyrkimyksenä on rakentaa yhteiskunta, joka kunnioittaa lapsen ja nuorten oikeuksia. Kansallisen strategian keskiössä on lasten ja nuorten osallisuuden toteutuminen. Strategian mukaan osallisuus tulee ottaa keskeiseksi arvoksi yhteiskunnallisessa keskustelussa ja päätöksenteossa. (Kansallinen lapsistrategia 2021; Stanvall 2020.)

Lasten ja nuorten osallisuutta seurataan säännöllisesti erilaisilla julkaisuilla ja selvityksillä. Osallisuuden edistämistä on selvitetty muun muassa valtioneuvoston (Stanvall 2020; Välijärvi 2019), selvitysmiehen (Hiilamo ym. 2017), Euroopan neuvoston (Lasten osallistumisoikeudet suomessa 2020) ja Nuorisoalan osaamiskeskuksen (Kekki, Kovalainen & Ollikainen 2023) toimesta.

4.4 Harrastaminen lasten ja nuorten elämässä

Lasten ja nuorten vapaa-ajan käyttöä ja harrastamista mitataan muun muassa Terveyden ja hyvinvointilaitoksen julkaiseman *Kouluterveyskyselyn* (Kouluterveyskysely 2024)

ja Opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuudessa toimivan valtion nuorisoneuvoston julkaiseman *Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen* avulla (Aapola-Kari 2022).

Tuoreimman Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen (2022) mukaan yhdeksän kymmenestä 15–19-vuotiaista nuorista harrasti jotakin. Ikäryhmä osuu lähelle opinnäytetyömme kohderyhmän ikäjakauman kanssa. Yleisimmät harrastukset olivat kuntosali, pelaaminen, jalkapallo, musiikki ja ratsastus. Suurimmat syyt harrastamattomuudelle olivat ajan puute, kiinnostuksen puute, taloudelliset syyt ja se, ettei lähialueella ollut tarjolla sopivaa ohjattua harrastustoimintaa. Muita mainintoja harrastamattomuudelle olivat välineiden puute ja pelko siitä, ettei tule hyväksytyksi porukassa. Tutkimuksen mukaan osallistuminen ohjattuun harrastustoimintaan väheni iän myötä. (Aapola-Kari 2022.) Pidimme nämä asiat mielessä, kun selvitimme, millä tavalla lastenkoti voisi lieventää syitä nuorten harrastamattomuudelle ja motivoida nuoria harrastamaan läpi teini-iän.

Lasten ja nuorten harrastamista edistetään muun muassa *Harrastamisen Suomen malli* -nimisellä ohjelmalla. Ajatuksena on tarjota mahdollisimman paljon ilmaisia tai kohtuullisen hintaisia ohjattuja harrastusmahdollisuuksia lapsille ja nuorille erityisesti koulupäivän päätteeksi kouluympäristön lähellä. Yksi ohjelman tavoitteista on edistää harrastamisen tasa-arvoa ja huomioida paremmin haavoittuvaisessa asemassa olevia lapsia ja nuoria. (Laimi, Pusa, Rajala & Stenvall 2023.) Näemme, että opinnäytetyömme kohderyhmä kuuluu myös tämän ohjelman tavoiteryhmään.

4.5 Opinnäytetyön aiheen tarpeellisuus

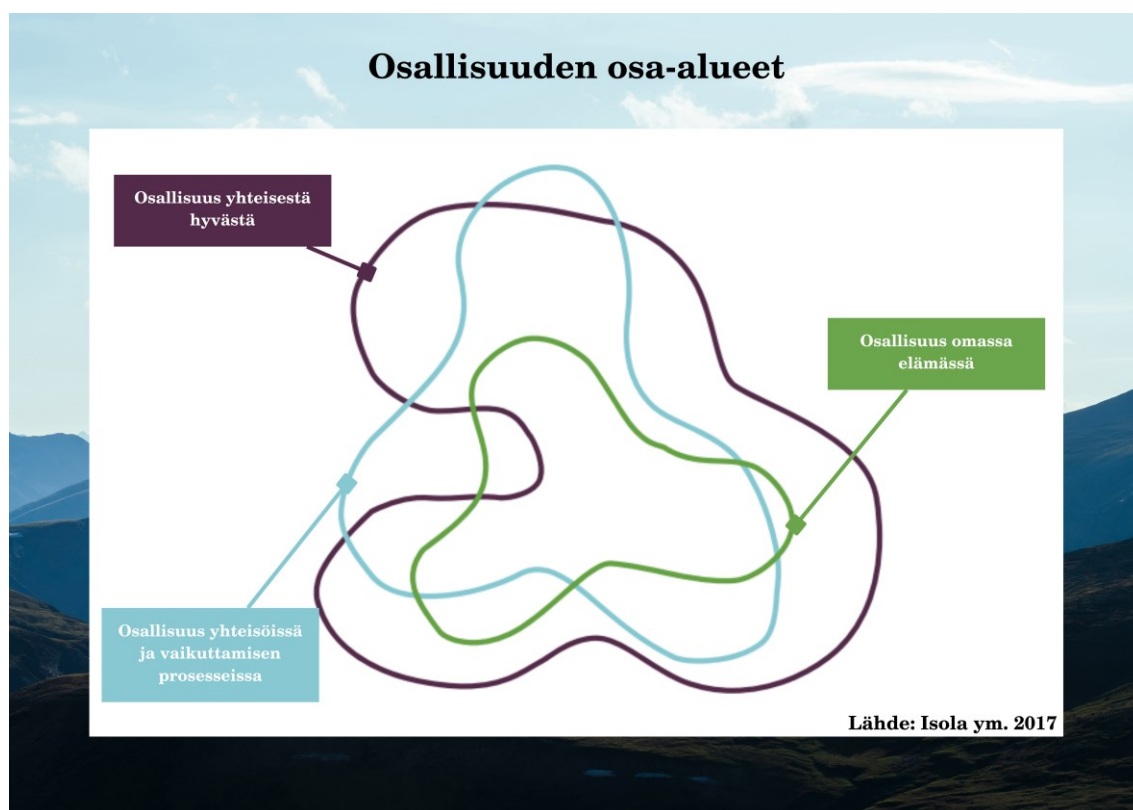
Opinnäytetyön aiheen valinnan yhteydessä selvitimme, kuinka paljon aiheesta löytyy aikaisempia opinnäytetöitä ja tieteellisiä kirjoituksia. Huomasimme, että osallisuudesta, lastensuojelun osallisuudesta, nuorista ja harrastamisen tutkimuksesta löytyy paljonkin aineistoa, mutta emme oikein löytäneet aineistoa, jossa yhdistetään nuorten osallisuutta ja harrastusmahdollisuuksia lastensuojelukentän kontekstissa. Näemme, että opinnäytetyömme tulokset antavat ainutlaatuisen näkemyksen, missä yhdistetään nuorten kokemuksia osallisuudesta ja harrastusmahdollisuuksista lastensuojelun sijaishuollossa.

Lastensuojelun ammattilaiset sekä lastensuojelun palveluntarjoajat ja päättäjätahot voivat saada tärkeää tietoa lastensuojelutyön kehittämiseksi hyödyntämällä opinnäytetyömme antia. Opinnäytetyö voi siten välillisesti edistää sijaishuollossa olevien nuorten

hyvinvointia, itseluottamusta ja sosiaalista osallisuutta sekä parantaa lastensuojelupalveluita laajemmin tulevaisuudessa. Opinnäytetyö luo myös hyvän alustan aiheen jatkotutkimuksille.

5 Osallisuuden osa-alueet -teoria

Opinnäytetyömme tärkein teoria on teoria osallisuuden kolmesta osa-alueesta. Teorian taustalla ovat Terveiden ja hyvinvointilaitoksen erikoistutkijat Anna-Maria Isola, Heidi Kaartinen, Lars Leeman, Raija Lääperi, Taina Schneider, Salla Valtari ja Anna Keto-Tokoi (2017). Tutkijat selvittivät, mitä osallisuus on ja miten rakennetaan osallisuuden viitekehystä. Viitekehysten ytimessä on ajatus siitä, että osallisuutta voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen, jotka nivoutuvat saumattomasti toisiinsa. (Isola ym. 2017.)

Kuvio 2. Osallisuuden osa-alueet (Isola ym. 2017: 23)

Kuvio 2 esittää osallisuusteorian osa-alueet (Isola ym. 2017). Kuviossa violetti kehä kuvastaa yksilön osallisuutta omassa elämässä, vaaleansininen osallisuutta yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa ja keskellä oleva vihreä kehä kuvastaa osallisuutta yhteisestä hyvästä. Kuten kuvasta näkyy, kaikki nämä osallisuuden osa-alueet limittyvät ja vaikuttavat toisiinsa. Alla avaamme tarkemmin osallisuuden osa-alueet yksitellen.

5.1 Osallisuus omassa elämässä

Ensimmäinen ulottuvuus, osallisuus omassa elämässä viittaa yksilön kykyyn elää elämänsä omien arvojen ja toiveiden mukaisesti. Se tarkoittaa myös mahdollisuutta valita, missä ja miten hän osallistuu toimintaan tai palveluihin. Toisin sanoen osallisuus omassa elämässä tarkoittaa mahdollisuutta omannäköiseen elämään. Osallisuus omassa elämässä edellyttää aineellisten ja aineettomien tarpeiden tyydyttämistä sekä mahdollisten vajetilojen korjaamista, kuten luottamuksen ja turvallisuuden palauttamista. (Isola ym. 2017: 25–29.)

Lisäksi osallisuus omassa elämässä vaatii yksilön päätösvaltaa omasta elämästään sekä mahdollisuutta vaikuttaa omiin valintoihin ja toimintoihin. Tässä osallisuuden ulottuvuudessa on olennaista, että yksilö voi toteuttaa itseään ja kasvaa omien arvojen mukaisesti. Tämän saavuttamiseksi yksilön on oltava tarpeeksi informoitu ja varustettu tarvittavilla taidoilla ja resursseilla. Ympäristön on oltava selkeää, hallittava ja ennakoitava, jotta yksilö pystyy tekemään päätöksiä, jotka koskevat hänen elämänsä. Lisäksi on tärkeää, että yksilö kohdataan kunnioittavasti ja arvostavasti. (Isola ym. 2017: 25–29.)

Osallisuuden tukemisessa omassa elämässä olennaisia tekijöitä ovat autonomia, merkityksellisyys, ymmärrettävyys ja hallittavuus. Esimerkiksi itseohjautuvuusteorian mukaan autonomian, oman kyvykkyyden osoittaminen ja yhteenkuulumisen tarpeen tyydyttäminen voi johtaa sisäisen motivaation syntymiseen, mikä parantaa yksilön hyvinvointia ja terveyttä. Koherenssin eli elämänhallinnan tunne, joka pitää sisällään elämän ja ympäristön ymmärrettävyyden, hallittavuuden ja merkityksellisyyden, auttaa yksilöä käyttämään voimavarojaan. (Isola ym. 2017: 25–29.)

Osallisuuden edistämisen periaatteisiin kuuluu merkityksellisyyden ja elämänhallinnan tukeminen. Tämä on tärkeää, jotta yksilö voisi kokea elämänsä hallittavaksi ja merkitykselliseksi. Niukkuus voi vaikuttaa merkittävästi yksilön kykyyn kokea koherenssin ja merkityksellisyyden tunnetta, mikä voi puolestaan vaikuttaa hänen kykyynsä ymmärtää ja hallita elämää. (Isola ym. 2017: 25–29.)

Sijaishuollossa olevien nuorten kohdalla tämä voi tarkoittaa esimerkiksi mahdollisuutta vaikuttaa sijaishuoltopaikkansa valintaan tai osallistua päätöksentekoon omia asioitaan koskevissa kysymyksissä. Lisäksi osallisuus omassa elämässä edellyttää nuoren tarpeiden tyydyttämistä ja mahdollisten vajetilojen korjaamista. Tämä voi sisältää esimerkiksi luottamuksen ja turvallisuuden palauttamista nuoren elämään, mikä voi olla erityisen tärkeää, jos nuori on kokenut traumaattisia kokemuksia tai menetyksiä.

5.2 Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa

Ihmisen osallisuus omiin yhteisöihin ja vaikuttaminen niissä on olennainen osa ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tässä osallisuuden ulottuvuudessa on tärkeää tarjota yksilölle tukea vaikuttamiseen erilaisissa yhteisöissä kuten kaveripiirissä, perheessä, naapurustossa, harrastusryhmässä, kansalaisliikkeessä tai miksei myös laajemmin yhteiskunnassa. Erityisesti tätä tukea tarvitsevat ne yksilöt, jotka kokevat voimattomuutta ja toivottomuutta, sillä heille mahdollisuus vaikuttaa omaan elinympäristöön ja yhteisöihin voi olla elintärkeää. Onnistunut vaikuttaminen voi tuoda elämään paljon sisältöä ja merkityksellisyyttä. (Isola ym. 2017: 29–38.)

Vaikuttaminen omassa ympäristössä ja yhteisöissä voi olla merkityksellistä yksilöille, jotka tuntevat itsensä voimattomiksi. Kokemus siitä, että voi itse vaikuttaa ja muuttaa asioita ympärillä voi synnyttää yksilön halun tavoitella enemmän, mikä johtaa aitoon osallisuuteen, kun osallistutaan päätöksentekoon ja resurssien jakamiseen liittyviin neuvotteluihin. (Isola ym. 2017: 29–38.) Sijaishuollossa olevat nuoret voivat usein kokea voimattomuutta ja menettäneensä kontrollin elämäänsä liittyvissä asioissa. Heidän ympäristönsä ja päätöksentekonsa voivat olla ulkoapäin määriteltyjä ja rajoitettuja, mikä voi vahvistaa tunnetta avuttomuudesta. Tästä syystä on erityisen tärkeää varmistaa, että he tuntevat voivansa vaikuttaa omaa elämää koskeviin asioihin.

Vähäosaisuuden, köyhyyden ja pitkäaikaistyöttömyyden vähentämisessä on keskeistä osallistua juuri niitä yksilöitä, jotka kärsivät mutta eivät usko voivansa vaikuttaa tilanteeseensa. Heitä on tärkeää rohkaista osallistumaan ja vaikuttamaan omassa elämässä ja yhteisöissä. Vaikuttaminen on prosessi, joka tarvitsee rakenteita, kuten tiloja, kanavia ja menetelmiä, jotka mahdollistavat vuorovaikutuksen ja vaikuttamisen. Esimerkiksi tällaisia voivat olla erilaiset neuvostot, yhteiset taideprojektit, matalan kynnyksen tilat ja yhteiset tapahtumat. (Isola ym. 2017: 29–38.)

Palvelujen kehittämisessä on tärkeää ottaa asiakkaat mukaan heti suunnitteluvaiheessa sekä itse toteutuksessa. Yhteiskehittäminen tai yhteisluominen edellyttää kuitenkin työntekijöiden ja asiakkaiden tasavertaista kumppanuutta, jotta palvelut vastaisivat paremmin tarpeita ja lisäisivät yksilöiden toimintavalmiuksia. (Isola ym. 2017: 29–38.)

5.3 Osallisuus yhteisestä hyvästä

Osallisuus yhteisestä hyvästä on olennainen näkökulma yksilön hyvinvoinnissa. Osallisuus yhteisestä hyvästä tarkoittaa sitä, että yksilöllä on mahdollisuus osallistua yhteisen hyvän tuottamiseen ja jakamiseen yhdessä muiden kanssa. Lisäksi tämä osallisuuden ulottuvuus pitää sisällään yksilön mahdollisuuden nauttia yhteisöstä saadusta arvostuksesta, kiitoksesta ja yhteyksistä. (Isola ym. 2017: 28–42.)

Osallisuutta on helppoa edistää, kun on lähellä ihmistä. Paikallisesti voidaan luoda tiloja ja tilanteita, joissa asukkaat voivat näyttää osaamistaan, kokea yhteenkuuluvuutta sekä vaikuttaa resurssien hallintaan. Tällaisia kohtaamisia voidaan järjestää myös virtuaalisesti. (Isola ym. 2017: 38–42.)

Erilaisten maksuttomien ja avointen tapahtumien järjestäminen sekä vapaasti käytettävien yhteisten tilojen tarjoaminen esimerkiksi kylätalot, taidekeskukset ja puistot, mahdollistavat kaikille osallistumisen yhdenvertaisesti. Tällaisissa paikoissa on mahdollista tuntee kuuluvansa joukkoon ilman sanallista vuorovaikutusta. Esimerkiksi taidekeskuksissa hierarkiat voivat hetkellisesti hälventyä silloin kun ihmiset ilmaisevat itseään taiteen kautta ja tulevat sillä tavalla näkyviksi ja tunnustetuiksi. Yhteisissä työtiloissa taas työttömät voivat kokea osallisuutta yhteisen tekemisen ja yhteisön tarjoaman tuen kautta. (Isola ym. 2017: 38–42.)

Maksuttomat harrastusmahdollisuudet, kaupunkiviljely ja yhteisölliset ruokailut ovat esimerkkejä sellaisista resursseista, jotka voivat olla elintärkeitä taloudellisesti heikossa asemassa oleville. Näiden resurssien käyttö lisää alueen yhteisöllisyyttä ja elinvoimaisuutta. Lisäksi kunnan viranomaiset voivat edistää paikallisten toimijoiden yhteistyötä tukemalla ja tunnistamalla paikallisia mahdollisuuksia sekä riskejä. Käytännössä tätä voi toteuttaa tarjoamalla esimerkiksi avointa tietoa ja helpottamalla byrokratiaa, joka saattaa olla esteenä uusien ratkaisujen tiellä. (Isola ym. 2017: 38–42.) Taloudellisesti heikossa asemassa oleville nuorille, esimerkiksi juuri sijaishuollossa asuville nuorille, nämä resurssit voivat olla erityisen arvokkaita, koska ne tarjoavat mahdollisuuden osallistua aktiviteetteihin ja toimintaan, johon heillä muuten ei välttämättä olisi varaa.

Osallisuuden edistämisessä keskeistä on se, että kaikki yhteiskunnan ryhmät tunnustetaan ja heidän tarpeisiinsa vastataan myös asianmukaisesti. Etenkin yhteiskunnan ulkopuolella olevien syrjäytyneiden ryhmien tulee saada tilaisuus osallistua yhteiskuntaan ja vaikuttaa yhteisen hyvän edistämiseen, mikä voi lisätä heidän voimavarojaan ja parantaa hyvinvointia. (Isola ym. 2017: 38–42.)

6 Osallisuusteorian mukauttaminen opinnäytetyön kontekstiin

Halusimme mukauttaa osallisuusteorian sellaiseen muotoon, joka helpoiten auttaisi meitä löytämään vastauksia opinnäytetyömme tutkimuskysymykseen. Päätimme poimia jokaisesta osa-alueesta kolme keskeistä teemaa, joiden pohjalta luodaan runko haastattelun kysymyksille. Näimme parhaaksi lähestyä teemoja osallisuuden mahdollistamisen kautta. Näin ollen jokainen teema alkaa sanalla “mahdollisuus”.

Osallisuusteorian* mukautuminen opinnäytetyön kontekstiin		
Osallisuuden osa-alueet	Osa-alueiden keskeisimmät teemat	Haetaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:
Osallisuus omassa elämässä	<ul style="list-style-type: none"> • Mahdollisuus omannäköiseen elämään • Mahdollisuus elämän ennakoitavuuteen ja hallittavuuteen • Mahdollisuus kokea merkityksellisyyttä 	<ul style="list-style-type: none"> • Tekeekö nuori vapaa-ajalla mitä haluaa? Miten nuori määrittelee mikä on harrastus? • Pystyykö nuori suunnittelemaan päivä- ja viikko-ohjelmansa harrastusten ympärille? Harrastusten jatkuvuus? • Mitä voimavaroja ja muita positiivisia asioita nuori saa harrastamisesta?
Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa	<ul style="list-style-type: none"> • Mahdollisuus kuulua itselle tärkeisiin yhteisöihin • Mahdollisuus vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin • Mahdollisuus saada tukea vaikuttamiseen 	<ul style="list-style-type: none"> • Millä tavalla nuori kokee, että harrastaminen ja ihmisuhteet liittyvät yhteen? • Millä tavalla nuorten toiveita harrastamiseen liittyen toteutetaan lastenkodissa? • Millaista tietoa nuorelle on annettu harrastusasioihin liittyen?
Osallisuus yhteisestä hyvästä	<ul style="list-style-type: none"> • Mahdollisuus yhteiseen tekemiseen • Mahdollisuus nauttia yhteisestä hyvästä • Mahdollisuus saada arvostusta 	<ul style="list-style-type: none"> • Harrastaako nuori yhdessä muiden kanssa lastenkodissa? • Millä tavalla nuori hyödyntää lastenkodin ja sen ympäristön resursseja? • Millä tavalla nuorta kuunnellaan harrastusasioissa?

* Lähde: Isola ym. 2017

Kuvio 3. Osallisuusteorian (Isola ym. 2017) mukautuminen opinnäytetyön kontekstiin.

Kuvio 3 esittää, millä tavalla olemme mukauttaneet osallisuusteorian opinnäytetyön kontekstiin. Kuvion vasemmassa sarakkeessa ovat osallisuuden osa-alueet osallisuusteorian mukaisesti. Nämä ovat *Osallisuus omassa elämässä* (vihreä), *Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa* (sininen) ja *Osallisuus yhteisestä hyvästä* (violetti). Keskellä olevassa sarakkeessa luettelemme kolme keskeistä teemaa jokaista

osa-aluetta kohtaan. Osallisuus omassa elämässä jaetaan seuraaviin teemoihin: *mahdollisuus omannäköiseen elämään, mahdollisuus elämän ennakoitavuuteen ja hallittavuuteen ja mahdollisuus kokea merkityksellisyyttä.*

Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa sisältää puolestaan seuraavat teemat: *mahdollisuus kuulua itselle tärkeisiin yhteisöihin, mahdollisuus vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin ja mahdollisuus saada tukea vaikuttamiseen.* Teemat osallisuudelle yhteisestä hyvästä ovat *mahdollisuus yhteiseen tekemiseen, mahdollisuus nauttia yhteisestä hyvästä ja mahdollisuus saada arvostusta.*

Osallisuusteorian osa-alueiden teemojen pohjalta loimme opinnäytetyön aiheen mukaisia kysymyksiä, joihin haettiin vastauksia suoraan nuorilta. Nämä kysymykset löytyvät Kuvio 3:n oikeassa sarakkeessa. Esimerkiksi osallisuus nuorten omassa elämässä voidaan selvittää kysymällä muun muassa sitä tekeekö nuori vapaa-ajalla sitä mitä haluaa, millä tavalla nuori määrittelee, mikä on harrastus ja pystyykö nuori suunnittelemaan päivä- ja viikko-ohjelmansa harrastusten ympärille.

Nuorten osallisuutta yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa on mahdollista tutkia kysymällä nuorilta muun muassa sitä, millä tavalla nuori kokee, että harrastukset ja ihmissuhteet liittyvät yhteen ja millä tavalla nuorten toiveita ja haluja on huomioitu lastenkodissa. Tietoa nuorten osallisuudesta yhteisestä hyvästä saadaan kysymällä nuorta esimerkiksi siitä, harrastaako nuori yhdessä muiden nuorten kanssa lastenkodissa ja millä tavalla nuori hyödyntää lastenkodin ja sen ympäristön resursseja. Kuvio 3:n kysymysten pohjalta luotiin myös lopullinen runko varsinaisen haastattelun kysymyksille (Liite 1).

7 Tutkimusmenetelmälliset valinnat

Opinnäytetyön tutkimusosioita varten meidän piti valita millä tutkimusmenetelmillä saada parhaiten vastauksia tutkimuskysymykseen.

Tutkimusmenetelmälliset valinnat		
Tutkimuksen tyyppi	Laadullisen tutkimuksen menetelmät aineiston hankinnalle	Laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysityypit
Kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus	Kysely Haastattelu Lomakehaastattelu Teemahaastattelu Syvähaastattelu Havainnointi Dokumenttien analyysi	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi Teorialähtöinen sisällönanalyysi Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Lähde: Tuomi & Sarajärvi 2018

Kuvio 4. Tutkimusmenetelmälliset valinnat (Tuomi & Sarajärvi 2018).

Kuvio 4 esittää luettelon erilaisista tutkimusmenetelmistä. Vihreällä tekstillä on merkittynä ne menetelmät, jotka valitsimme tähän opinnäytetyöhön. Vasemmassa sarakkeessa on tutkimustyyppin vaihtoehdot. Keskellä olevassa sarakkeessa on luettelo erilaisista laadullisen tutkimisen menetelmistä aineiston hankinnalle. Oikeassa sarakkeessa on erilaisia vaihtoehtoja sisällönanalyysille.

7.1 Laadullinen tutkimus

Alkuun piti valita teemmekö opinnäytetyön tutkimusosion kvantitatiivisena eli *määrällisenä* vai kvalitatiivisena eli *laadullisena* tutkimuksena. Valinta näkyy kuviossa 4 vasemmassa sarakkeessa. Määrällinen tutkimus on lähestymistapa, jossa pyritään keräämään ja analysoimaan numeerista dataa ja kvantifioimaan ilmiöitä. Määrällisessä tutkimuksessa tutkitaan luokitteluja, syy- ja seuraussuhteita, vertailuja ja ilmiöiden selittämistä numeeristen tulosten avulla. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 72–75). Laadullinen tutkimus sopii puolestaan tutkimaan ihmisen ja ihmisryhmien käyttäytymiseen ja toimintaan liittyviä ilmiöitä ja sitä käytetäänkin usein juuri psykologian, sosiologian ja sosiaalialan tutkimuksissa ja opinnäytetöissä, joissa alan asiakkaat, potilaat tai työntekijät ovat tutkimuksen kohteena (Tuomi & Sarajärvi 2018 17–18).

Vaihtoehtoista valitsimme melko vaivattomasti laadullisen tutkimuksen, sillä opinnäytetyössämme tutkitaan nuorten käyttäytymiseen ja toimintaan liittyviä ilmiöitä eli kokemuksia osallisuudesta harrastusmahdollisuuksien osalta. Kuviossa 4 tämä näkyy vihreänä tekstinä vasemman sarakkeen kohdalla.

7.2 Haastattelu

Seuraavaksi piti valita menetelmä laadullisen tutkimuksen aineiston hankinnalle. Vaihtoehdot näkyvät kuviossa 4 keskellä olevassa sarakkeessa. Yleisempiä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiä ovat *kyselyt, haastattelut, havainnoinnit ja dokumenttien analyysit*. Jos halutaan tietää, mitä ihminen ajattelee ja miksi toimii kuten toimii, on suoraviivaisin tapa kysyä asiaa suoraan häneltä. Tämä onnistuu parhaiten kyselyiden ja haastattelujen kautta. Kyselyt ja haastattelut ovat luonteeltaan ja tarkoitukseltaan hyvin samankaltaisia. Ero on yleensä siinä, että haastattelussa vastauksia kerätään jo haastattelutilaisuudessa, kun taas kyselyiden vastaajat voivat vastata kyselyihin oman tahtinsa mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 84–87).

Havainnointi tarkoittaa, että tutkia tutkii ja kerää aineistoa omien havaintojen pohjalta esimerkiksi osana tutkimuksen kohteena olevan ryhmän jäsenenä. Havainnointi onnistuu parhaiten tilanteessa, jossa tutkittavasta ilmiöstä tiedetään hyvin vähän tai ei ollenkaan, ja muita menetelmiä on hankalaa tai mahdotonta toteuttaa. Havainnoinnin etuna on se, että tutkittava ilmiö on heti sidoksissa oikeaan maailmaan. Haasteena voivat olla tutkijan tulkintojen subjektiivisuus ja se, että aineisto ei tule suoraan tutkittavilta. (Tuomi ja Sarajärvi 2018: 93–96.)

Dokumenttien analyysissä kerätään aineistoa kirjallisten materiaalien avulla. Kirjallinen materiaali voi olla joko yksityinen dokumentti tai joukkotiedotuksen tuote. Esimerkkejä yksityisistä dokumenteista ovat puheiden, kirjeiden, päiväkirjojen, muistelmien ja sopimusten kirjalliset tuotokset. Joukkotiedotuksen tuotteita voivat olla esimerkiksi internetin keskusteluforumeiden ja puhelinapplikaatioiden ryhmäviestien kirjalliset tuotokset. Kirjallisten materiaalien vahvuus tai heikkous riippuu hyvin pitkälti siitä, miten hyvin tekstin tuottaja on perillä kirjoittamansa aiheesta ja kuinka hyvin sitä ilmaistaan kirjallisesti. Tämän takia tutkijan on käytettävä harkintaa kirjallisten materiaalien analyysissä. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 96–97.)

Yllä olevista aineiston keräämisen menetelmistä valitsimme tähän opinnäytetyöhön haastattelun. Kuviossa 4 tämä löytyy ylempänä olevana vihreänä tekstinä keskimmäisen sarakkeen kohdalla. Haastattelu on usein hyödyllinen menetelmä, sillä se antaa

tutkijalle mahdollisuuden saada syvällistä tietoa tutkimuskysymykseen liittyviltä henkilöiltä. Lisäksi haastattelu antaa tutkijalle joustavuutta esittää kysymyksiä haluamaan järjestyksessä ja tarvittaessa tutkija voi haastattelutilanteessa tarkentaa tai selventää kysymyksiä. Menetelmän joustavuus edistää avointa keskustelua, auttaa välttämään ja ennaltaehkäisemään väärinymmärryksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 83–86.)

7.3 Teemahaastattelu

Haastatteluja voi tehdä usealla eri tavalla. Seuraavaksi meidän piti valita, minkä tyyppinen haastattelu tehdään. Vaihtoehtoina meillä oli *lomakehaastattelu*, *teemahaastattelu* ja *syvähaastattelu*. Lomakehaastattelun tai lomakekyselyn avulla voidaan testata hypoteeseja ja tulokset on helposti muutettava määrälliseen muotoon. Tämä takia se sopii hyvin myös määrällisissä tutkimuksissa. Lomakehaastattelu on hyvin teoriasidonnainen ja strukturoitu. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 87–88.)

Teemahaastattelussa eli puolistrukturoidussa haastattelussa edetään ennestään valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten pohjalta. Teemahaastattelussa ei saa kysyä ihan mitä tahansa, vaan teemat on valittu ennakkoon tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. Teemojen sisällä on kuitenkin joustoa kysymysten valinnan, asetelun ja järjestyksen puolesta. Syvähaastattelun luonne on puolestaan miltei täysin strukturoimaton. Kysymykset ovat täysin avoimia ja niiden vastauksien pohjalta pyritään löytämään uutta tutkimustietoa ja vertaamaan sitä aiempaan tutkittuun tietoon. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 89–90.)

Valitsimme haastattelun menetelmäksi teemahaastattelun. Kuviossa 4 tämä näkyy alempana vihreänä tekstinä keskellä olevassa sarakkeessa. Teemahaastattelussa pyritään huomioimaan ihmisten tulkinnat ja heidän merkityksenantonsa. Haastateltavien vapaalle puheelle annetaan tilaa, jolloin saadaan kokonaisvaltaisempi käsitys nuorten omista kokemuksista ja niille annetuista merkityksistä. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 83–90.) Menetelmä kulki hyvin käsi kädessä opinnäytetyömme tavoitteiden kanssa.

7.4 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on tutkimusmenetelmä, joka pyrkii paljastamaan tekstiaineistosta esiintyvät merkitykset. Sisällönanalyysin tavoitteena on tuoda esiin tiivistetty ja yleistävä kuvaus tutkittavasta asiasta säilyttäen samalla aineiston informaatioarvon. Ana-

lyysi etenee niin, että tekstiaineistosta etsitään yhtäläisyyksiä ja eroja. Löydettyjä yhtäläisyyksiä ja eroja yhdistellään, analysoidaan sekä kuvataan sanallisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 104, 122–135.)

Kuvio 5. Sisällönanalyysin eteneminen (Tuomea ja Sarajärveä 2018 mukaillen)

Yllä olevassa kuviossa 5 on kaavio sisällönanalyysin etenemisen keskeisimmistä vaiheista. Vaiheet etenevät kuviossa vasemmalta oikealle. Sisällönanalyysi alkaa aineiston litteroinnilla eli *aukikirjoituksella*. Tämä tarkoittaa, että haastattelut kirjoitetaan sana sanalta auki. Tämän jälkeen aukikirjoitettu aineisto redusoidaan eli *pelkistetään*. Tämä tapahtuu niin, että tutkija etsii aineistosta tutkimuskysymyksen kannalta keskeiset kohdat ja merkitsee ne esimerkiksi alleviivauksilla. Merkityt kohdat kirjoitetaan sitten uudestaan pelkistetystä muodosta. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 117–118.)

Seuraavaksi pelkistetyt ilmaukset klusteroidaan eli *ryhmitellään* siten, että samankaltaiset ilmaukset muodostavat alaluokkia. Alaluokat nimetään kuvaavilla otsikoilla. Sisällönanalyysiä jatketaan *yleiskäsitteiden muodostamisella*, jossa aikaisemmin luoduista alaluokista muodostetaan yläluokkia. Yläluokista *muodostetaan pääluokkia*, joista on mahdollista vielä johtaa yksi *yhdistävä luokka*. On mahdollista, että sisällönanalyysi päättyy myös pääluokkiin eikä yhdistävää luokkaa luoda ollenkaan. On mahdollista myös yhdistää yläluokat suoraan yhdeksi yhdistäväksi luokaksi. Kaikki luokat nimetään

niitä kuvaavilla otsikoilla, jotka kuvastavat aineiston sisältöä. Tämä prosessi auttaa jäsentämään aineiston keskeisiä piirteitä ja merkityksiä sekä antaa mahdollisuuden tutkijalle nähdä aineistosta tutkimuskysymyksen kannalta tärkeitä asioita. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 117–118.)

7.5 Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Vaikka sisällönanalyysien eteneminen tapahtuu aina samalla tavalla, voidaan aineiston ja taustateorioiden tai -ilmiöiden vertailua lähestyä sisällönanalyysissä eri tavalla. Sisällönanalyysi voi olla *aineistolähtöinen*, *teorialähtöinen* tai *teoriaohjaava*. Meidän seuraava valinta oli valita oikea sisällönanalyysin tyyppi opinnäytetyölle. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä poimitaan oleellimmat elementit, välittämättä niiden suhteesta aiempaan tutkimukseen. Tutkijan tehtävänä on avata mielensä aineistolle ja tarkastella sitä puhtaalta pöydältä, antaen aineiston johdattaa analyysia ilman teorioiden ennakkovaikutusta. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 122–127.)

Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan vankalla teoreettisella pohjalla. Aineiston läpikäynnissä haetaan teorian mukaisia elementtejä tai vertaillaan aineiston esiin nousevia merkityksiä ja käsitteitä jo olemassa olevaan tietoon tai teoreettiseen malliin. Usein tämä lähestymistapa valitaan silloin, kun halutaan testata teorian soveltuvuutta uuteen ilmiöön tai kontekstiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 127–132.)

Teoriaohjaava sisällönanalyysin aikana tutkijan ajattelua ohjaavat vuoroin teoria ja aineisto. Usein analyysiyksiköt nousevat aineistosta, mutta niiden tulkintaa tai ryhmittelyä ohjaa teoria. Teoriaohjaavuus voi toteutua myös niin, että analyysi tehdään aineistolähtöisesti, mutta lopuksi aineiston perusteella tehdyt havainnot sidotaan teoriaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 133–135.)

Valitsimme teoriaohjaavan sisällönanalyysimenetelmän opinnäytetyötämme varten. Kuviossa 4 tämä näkyy vihreällä tekstillä oikean sarakkeen kohdalla. Menetelmä sopii meille parhaiten, sillä meidän on helppo käydä vuoropuhelua haastatteluista saatujen vastauksien ja osallisuusteoriasta saadun tiedon välillä. Vastauksista pystymme helposti muodostamaan alaluokkia ja osallisuusteoria toimisi meidän pääluokkanamme. Ala- ja pääluokat kohtaavat toisensa osallisuusteorian osa-alueista koostuvissa yläluokissa. Avaamme opinnäytetyön aineiston luokittelua tarkemmin seuraavassa kappalessa.

8 Opinnäytetyön toteutus

8.1 Tutkimusluvasta haastatteluihin

Opinnäytetyön matka alkoi siitä, että valitsimme aiheen. Halusimme alusta lähtien ottaa opinnäytetyön keskeiseksi teemaksi osallisuuden. Kohderyhmän kohdalla meillä oli vaihtoehtoina lapset, nuoret ja varhaisaikuiset. Lopulta päädyimme nuorten kohdalle, sillä miellä molemmilla oli työkokemusta niiden parissa työskentelystä. Yhteistyökumppani, yhteistyökumppanin esihenkilöt ja lastenkodin nuoret olivat meille ennestään tuttuja myöskin aikaisemman työkokemuksen perusteella, joten lastensuojelun sijaishuollossa asuvat nuoret kohderyhmän valinnaksi oli melko suoraviivainen ratkaisu.

Seuraavaksi meidän piti pohtia millä tavalla rajaamme opinnäytetyön aihetta. Meitä kiinnosti aiheena nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisy, joten päädyimme harrastusten ennaltaehkäisevään vaikutukseen ja sitä kautta harrastusmahdollisuuksiin sijaishuollossa. Seuraava vaihe oli selvittää, onko aiheesta aikaisempia opinnäyteitä tai tieteellisiä kirjoituksia. Osallisuuden, nuorten, harrastamisen, lastensuojelun ja sijaishuollon teemoista löytyi paljonkin aineistoa. Löydettiin myös muutamia aineistoja, jossa yhdistyi osa esitetyistä teemoista. Emme toisaalta löytäneet yhtäkään aineistoa, joka käsittelisi kaikkia yllä olevia teemoja. Tämä oli meille hyvä uutinen, sillä tiesimme, että opinnäytetyömme tuo uutta tietoa lastensuojelun tutkimuskenttään. Samalla varmistui myöskin opinnäytetyömme tarpeellisuus lastensuojelun piirissä.

Seuraava vaihe oli luoda aiheen ympärille kirjallisuuskatsaus ja hakea tutkimuslupaa yhteistyökumppaniamme varten. Tähän vaiheeseen käytimme huolellisesti aikaa ja vaivaa. Muutaman iterointikierroksen jälkeen pääsimme yhteistyökumppanin kanssa yhteisymmärrykseen opinnäytetyön eettisistä reunaehdoista ja tutkimuslupaamme hyväksyttiin opinnäytetyölle ja haastatteluille.

Ennen haastatteluiden aloittamista meidän tuli varmistaa, että haastattelut toteutuisivat eettisten periaatteiden mukaisesti. Tämä tarkoitti esimerkiksi osallistujien informointia tutkimuksesta, heidän suostumustensa keräämistä ja anonymiteetin säilyttämistä. Lasten ja nuorten haastattelemista varten on olemassa ohjeet, joiden mukaan yli 15-vuotiaasta voi haastatella kohtuullisen vapaasti, kun kyse on henkilön kokemuksista ja mielipiteistä hänen elämäänsä liittyvistä ja yleisistä yhteiskunnallisista kysymyksistä (Ojala 2011). Meidän piti siten myös varmistaa, että haastateltavat olivat täyttäneet 15 vuotta, sillä emme keränneet alaikäisten huoltajilta lupaa osallistujien haastattelemiseen.

Suostumusten ohessa kirjoitimme nuorille ymmärrettävällä kielellä tiivistettynä, mistä haastatteluissa on kyse (Liite 5). Kun saimme kerättyä nuorilta suostumukset tutkimukseen osallistumisesta, sovimme heidän kanssaan haastatteluiden ajankohdat ja paikat. Pyrimme sopimaan jokaisen nuoren kohdalla erillisestä ja rauhallisesta haastattelupaikasta, jotta heillä olisi mahdollisimman mukava ja turvallinen ympäristö kertoa ajatuksiinsa vapaasti.

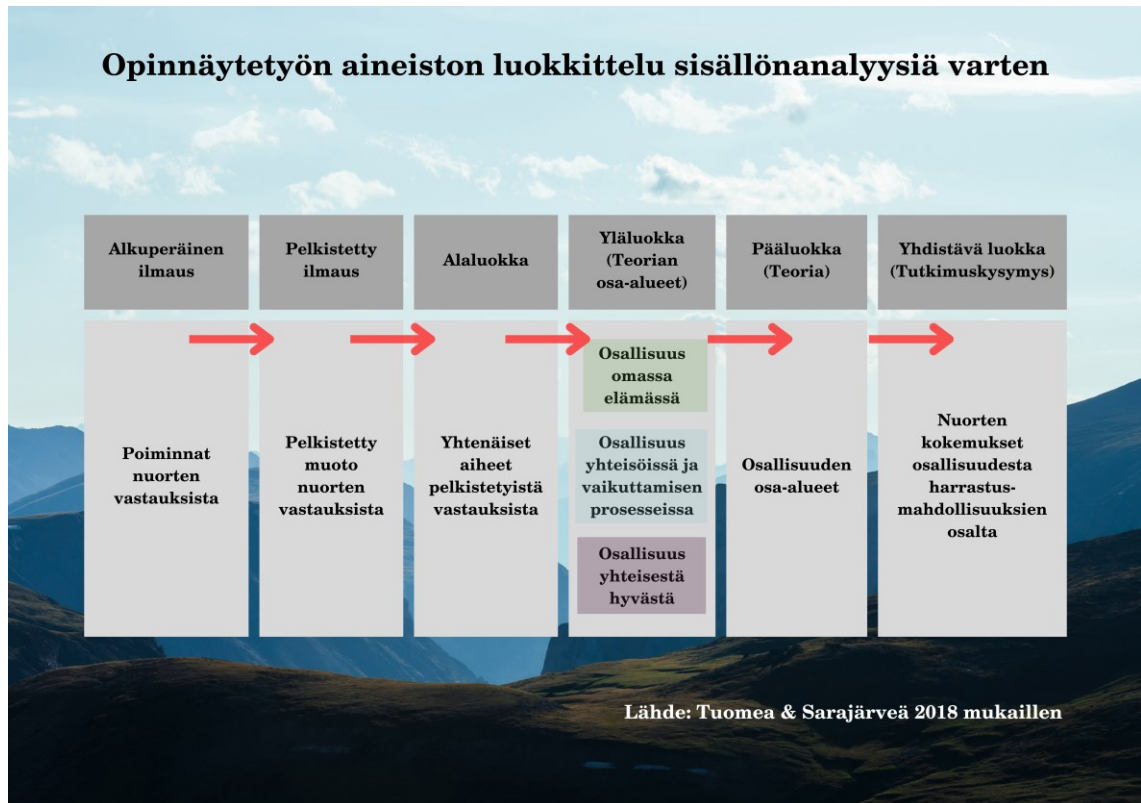
Annoimme nuorille valtuuden päättää useammasta vaihtoehdosta, missä ja milloin haastattelu toteutetaan (Liite 6). Kun nuoret tekivät valinnat haastattelun ajalle ja paikalle lähetimme heille erikseen kutsu haastatteluun (Liite 7). Ennen ensimmäistä haastattelua teimme haastattelukysymyksille pilottitestauksen, jossa varmistimme kysymysten toimivuuden. Tämä auttoi meitä hienosäätämään haastattelurunkoa ennen varsinaisia haastatteluja. Sovimme lastenkodin johtajan kanssa, että hän informoi myös nuorten huoltajia haastatteluista.

8.2 Haastatteluista sisällönanalyysiin

Seuraavana vaiheena oli varsinaisten haastattelujen toteuttaminen. Haastattelujen alussa loimme rentoutuneen ja avoimen ilmapiirin, jonka avulla pyrimme rohkaisemaan nuoria jakamaan ajatuksia ja kokemuksia vapaasti. Kerroimme haastattelun kulusta nuorille ja painotimme ettei oikeita tai väärä vastauksia ole. Kerroimme myös, että jätämme litteroinneista kaikki tunnistetiedot pois, jotta nuoren ei tarvitse pelätä, että kertoo jotain ylimääräistä tai että hänet tunnistettaisiin lopullisesta tutkimuksesta.

Lisäksi kerroimme nuorille, ettei mihinkään kysymykseen ole pakko vastata ja haastattelun voi keskeyttää halutessaan, milloin vain. Toimme myös keksejä nuorille, mikä edisti rennon ilmapiirin luomista. Nämä toimet auttoivat meitä saamaan laadukasta tietoa nuorten kokemuksista tutkimukseemme sekä varmistamaan, että nuoret tunsivat itsensä mukavaksi ja arvostetuiksi.

Haastattelut kestivät keskimäärin 15–30 minuuttia ja olimme varanneet niihin yhteensä 30 minuuttia mahdollisen lisäkeskustelun ja aiheeseen syventymisen varalle. Nauhoitimme haastattelut puhelimen ääninauhurilla, jotta voisimme litteroida eli kirjoittaa auki ne myöhemmin tekstimuotoon. Litteroinnin jälkeen poistimme kaikki äänitteet, jotka sisälsivät nuorten tunnistetietoja. Tämä varmisti osallistujien yksityisyyden ja anonymiteetin säilymisen.

Kuvio 6. Opinnäytetyön aineiston luokittelu sisällönanalyysiä varten (Tuomea & Sarajärveä 2018 mukailten)

Haastattelujen litteroinnin jälkeen meillä oli valmiina aineisto teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä varten. Kuvio 6 kuvastaa opinnäytetyön luokittelun sisällönanalyysiä varten. Alkuun valitsimme koko aineiston yhdistäväksi luokaksi opinnäytetyön tutkimuskysymyksen mukaisesti *Nuoren kokemukset osallisuudesta harrastusmahdollisuuksien osalta*. Yhdistävän luokan alapuolelle luotiin aineiston pääluokka eli itse *Osallisuuden osa-alueet* –teoria. Yläluokiksi muodostuivat osallisuusteorian osa-alueet: *Osallisuus omassa elämässä*, *Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa* ja *Osallisuus yhteisestä hyvästä*. Yhdistävä luokka, pääluokka ja yläluokat löytyvät kuviossa 6 oikeasta katsottuna ensimmäisten kolmen sarakkeen kohdalla.

Kun yhdistävä luokka, pääluokka ja yläluokat olivat selvillä, oli aika muodostaa nuorten vastauksista pelkistyskäsitteitä ja alaluokkia. Alkuperäisistä ilmauksista eli vastauksista rajattiin pois kaikki epäolennaisimmat asiat ja poimittiin vastaukset, jotka parhaiten vastasivat kysytyihin kysymyksiin. Kun tämä oli tehty, pelkistimme vastauksien ydinajatuksia. Samankaltaisia pelkistyskäsitteitä ryhmittelimme sopivan nimisen alaluokan alla ja alaluokat liitettiin valmiisiin yläluokkiin. Tämä kaikki löytyy kuviossa 6 vasemmalta katsottuna ensimmäisten kolmen ja neljän sarakkeen kohdalla. Pyrimme vähitellen liikkumaan alkuperäisistä ilmauksista kohti lopullista yhdistävää luokkaa. Kuviossa 6 tämä kuvataan oikealle menevillä punaisilla nuolilla.

Esimerkkejä opinnäytetyön aineiston luokittelusta

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
"Siis todellakin [elämä on enemmän tasapainossa]! Cheerleading ja kitaransoitto on auttanut mielenterveyden kanssa tosi paljon ja en tiää missä mä olisin ilman niitä varmaan tuol jossai Kontulassa sammuneena ja ties missä kaikissa huumausaineissa." (N5)	Harrastukset ovat edistäneet nuoren mielenterveyttä	Voimavarat ja muut positiiviset asiat harrastamisesta	Osallisuus omassa elämässä
"Todellakin. Monta kymmentä [kaveria]. Siis kaikki ketä mä melkein koko koulusta nii mä oon tutustunu niiku productioiden kautta." (N6)	Nuorella kymmeniä kavereita koulun taide- ja musiikki- produktioista	Harrastukset ja sosiaaliset suhteet	Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa
"Siin on se säkkityyny [nyrkeilyssä]? Mä oon menny sinne kaks kertaa." (N3)	Nuori käyttänyt osaston nyrkkeilyssä	Lastenkodin resurssien käyttö	Osallisuus yhteisestä hyvästä

Lähde: Tuomea & Sarajärveä 2018 mukailen

Kuvio 7. Esimerkkejä opinnäytetyön aineiston luokittelusta (Tuomea & Sarajärveä 2018 mukailen)

Kuviossa 7 on esimerkkejä siitä, millä tavalla aineiston luokittelu teoriaohjaavaa sisälönanalyysiä varten suoritettiin. Kuviossa on yksi esimerkki jokaisesta yläluokasta eli osallisuusteorian osa-alueesta. Esimerkiksi vihreän rivin ensimmäinen sarake sisältää osan yhden nuoren vastauksesta:

Siis todellakin [elämä on enemmän tasapainossa] Cheerleading ja kitaransoitto on auttanut mielenterveyden kanssa tosi paljon ja en tiää missä mä olisin ilman niitä. Varmaan tuol jossai Kontulassa sammuneena ja ties missä kaikissa huumausaineissa. (N5)

N5 viittaa tässä viidenteen haastateltavaan nuoreen. Ilmaisun on tiivistetty muotoon *Harrastukset ovat edistäneet nuoren mielenterveyttä*, joka puolestaan kuuluu alaluokkana nimeltä *Voimavarat ja muut positiiviset asiat harrastamisesta*. Alaluokka kuuluu puolestaan *Osallisuus omassa elämässä* -yläluokan alla. Samaa menetelmää käyttäen pelkistetty ilmaisu *Nuorella kymmeniä kavereita koulun taide- ja musiikki- produktioista* (sininen rivi) on liitetty *Harrastukset ja sosiaaliset suhteet* -alaluokkaan. Alaluokka kuuluu *Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa* -yläluokkaan. Samalla tavalla pelkistetty ilmaisu *Nuori käyttänyt osaston nyrkkeilyssä* (violettinen rivi) kuuluu *Lastenkodin resurssien käyttö* -alaluokkaan ja *Osallisuus yhteisestä hyvästä* -yläluokkaan. Samalla tavalla loimme kaikille vastauksille pelkistetyksiä ja alaluokkia.

Luettelo opinnäytetyön aineiston alaluokista

Yläluokka	Alaluokka
Osallisuus omassa elämässä	<ul style="list-style-type: none"> • Vapaa-ajan mielekkyys • Harrastamisen määritelmä • Harrastusten jatkuvuus • Päivä- ja viikkorytmin suhde harrastuksiin • Voimavarat ja muut positiiviset asiat harrastamisesta
Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa	<ul style="list-style-type: none"> • Harrastukset ja sosiaaliset suhteet • Nuorten toiveiden toteuttaminen • Tietoa harrastuksista lastenkodissa
Osallisuus yhteisestä hyvästä	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteinen harrastaminen lastenkodissa • Lastenkodin resurssien käyttö • Kuunnella nuorta harrastusasioissa

Lähde: Tuomea & Sarajärveä 2018 mukailleen

Kuvio 8. Luettelo opinnäytetyön aineiston alaluokista (Tuomea & Sarajärveä 2018 mukailleen)

Kuviossa 8 on luettelo opinnäytetyön aineiston kaikista alaluokista. *Osallisuus omassa elämässä* -yläluokan alla ovat seuraavat alaluokat: *Vapaa-ajan mielekkyys*, *Harrastamisen määritelmä*, *Harrastusten jatkuvuus*, *Päivä- ja viikkorytmin suhde harrastuksiin* ja *Voimavarat ja muut positiiviset asiat harrastamisesta*.

Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa -yläluokan alaluokat ovat: *Harrastukset ja sosiaaliset suhteet*, *Nuorten toiveiden toteuttaminen* ja *Tietoa harrastuksista lastenkodissa*. Yläluokka nimeltä *Osallisuus yhteisestä hyvästä* sisälsi nämä alaluokat: *Yhteinen harrastaminen lastenkodissa*, *Lastenkodin resurssien käyttö* ja *Kuunnella nuorta harrastusasioissa*.

Alaluokkia kuvaavissa otsikoissa on osallisuusteorian osa-alueiden keskeisimmät teemat ja niistä johdatetut kysymykset (Kuvio 3). Käytimme ala- ja yläluokkia myös haastattelujen tuloksien esittelyn järjestyksenä seuraavassa kappaleessa.

9 Tulokset

Tässä kappaleessa esittelemme aineiston teoriaohjaavan sisällönanalyysin tulokset. Kappaleen alaluvun otsikot ja alaotsikot on johdatettu suoraan sisällönanalyysin ala- ja

yläluokista (Kuvio 8). Pyrimme käymään esittelyn yhteydessä vuoropuhelua aineiston ja osallisuusteorian ja muun taustatiedon välille. Nuoria ja nuorten vastauksia erotettiin toisistaan N1-N6-tunnuksilla.

9.1 Osallisuus omassa elämässä

Seuraavaksi käymme läpi, miten osallisuus lastenkodissa asuvien nuorten harrastusasioissa ilmenee heidän oman elämänsä osalta. Kerromme siis, miten nuoret kokevat harrastuksissaan mahdollisuutta omannäköiseen elämään, mahdollisuutta elämän ennakoitavuuteen ja hallittavuuteen sekä mahdollisuutta kokea merkityksellisyyttä.

9.1.1 Vapaa-ajan mielekkyys

Osallisuus omassa elämässä viittaa kykyyn elää elämäänsä omien arvojen ja toiveiden mukaan. Lisäksi se viittaa yksilön mahdollisuuteen valita missä ja miten hän osallistuu toimintaan tai palveluihin. (Isola ym. 2017: 25–29.) Haastattelujen tulosten perusteella nuoret viettävät vapaa-aikaansa erilaisten aktiviteettien parissa. Nuoret viettävät vapaa-aikansa ikäisensä tapaisesti enimmäkseen kuntoillen, pelaten tietokone-, kännykkä- ja konsolipelejä sekä kavereiden, kumppanien ja muun lähipiirin seurassa. Nuoret myös viettävät paljon aikaa puhelimella tai tietokoneella ja katselevat paljon TikTok ja YouTube-videoita.

Niin pelaaminen just ainoos koska ei mulla oo ikinä ollu mitää harrastuksii nii että mun päivä on just menny nii mä meen kouluun, mä meen joko hengaa kavereiden kans, mä meen kotiin ja sit mä vaan pelaan pelei wii-juul tai kännykäl . Ja sit mun sisko tulee ärsyttää mua ja mä pelaan senkaa lautapeli...No se [pelaaminen] on vaan semmonen hauska. Ketä ei tykkää pelaa? Jopa jopa joku niiku joka ei oo ikinä enne pelannu niiku mun äiti esimerkiks. Kyl seki jonkun verran nauttii peleist. Pelit on tehty pitämään hauskaa nii kaikki jotain siit saa. (N1)

Olen eniten tekemässä ruokaostoksia, kokkaamista, siivoamista, pyykkien pesua, kaikkee niinku roskien heitto. Aika paljon pikkujuttuja ja sit vapaa-ajal mä vaan katon telkkarii tai oon kännykkällä...mä vaan oon kännykällä tai tietokoneella usein.. tykkään niiku piirtää vapaa-ajalla ja treenaan [kuntoilua] joskus, mutta se on aika harvinaista. (N1)

No sillan ku jaksaa tai mä nään jonkun inspiraation tai mä haluan vähän testaila jotai uutta nii sit mä otan kitaran käteen ja rupeen rämpyttele-mään tai sitte jos soittaa jollekki ihmiselle. (N5)

9.1.2 Harrastamisen määritelmä

Kansallisen koulutuksen arviointikeskus (2023) määrittelee, että harrastaminen on vapaa-ajan viettotapa, jossa toteutetaan mieluisia aktiviteetteja säännöllisesti (Laimi, Pusa, Rajala & Stenvall 2023: 21). Opetus- ja kulttuuriministeriön (2019) mukaan harrastaminen on toimintaa, joka on säännöllistä, aikataulutettua, ohjattua ja valvottua (Harrastamisen strategia 2019).

Nuorten vastauksien perusteella voidaan päätellä, että nuoret näkevät harrastamisen osana omaa elämäänsä siten, että se tarjoaa heille vapaaehtoisen mutta sitouttavan toiminnan. Heidän mukaansa harrastuksiin osallistuminen ei ole täysin vapaaehtoista, koska siihen sitoudutaan, mutta samalla se ei ole pakollista, ja heillä on vapaus valita, mitä he haluavat tehdä. Nuorten määritelmät ovat melko yhteneväisiä yleisten harrastusten määritelmien kanssa eli niissä yhdistyy tekemisen mielekkyys ja sitoutuminen siihen. Nuorten vastauksissa korostuu harrastamisen vapaaehtoisuus, kun taas Opetus ja kulttuuriministeriö painottaa harrastamisen olevan aikataulutettua, ohjattua ja valvottua toimintaa.

Mun mielest harrastus on sellast että se on niiku vapaaehtosta mut silti semmmosta mihin sä niiku sitoudut. Et se ei oo ihan sellast et sä vaa meet niiku mite haluut vaa sellane et sä niiku sitoudut siihe mut se ei oo silti sellast et joku pitää sut niiku siinä et sun on pakko tehdä sitä et sul ei oo mitää velvollisuutta siihen mitä sä teet. (N6)

No koulu on ihan eri harrastuksist et se on opiskelua, noo mikä muu ei oo harrastus no nukkuminen ja sängys oleminen ei myös oo harrastus koska sä et tee silloin mitään. Harrastamisessa on varmaa ehkä kehität tai teet jotain. (N2)

Nuoret erottavat koulun ja muut velvollisuudet harrastuksista, sillä perusteella, että koulu on opiskelua ja velvollisuus, kun taas harrastukset ovat toimintaa, jossa he voivat kehittyä tai tehdä jotain mielekästä. He näkevät harrastamisen keinona kehittää itseään ja käyttää vapaa-aikaa hyödyllisesti. Osallisuusteorian mukaisesti osallisuus omassa elämässä vaatii yksilön päätösvaltaa omasta elämästään sekä mahdollisuutta vaikuttaa omiin valintoihin ja toimintoihin (Isola ym. 2017: 25–29). Tulosten perusteella voidaan siis todeta, että nuorilla on mahdollisuus päättää omasta elämästään ja vaikuttaa omiin valintoihin esimerkiksi harrastusten kohdalla.

9.1.3 Harrastusten jatkuvuus

Isolan ym. osallisuusteorian mukaan ympäristön on oltava selkeä, hallittava ja ennakoitava, jotta yksilö pystyy tekemään päätöksiä, jotka koskevat hänen elämäänsä (Isola ym. 2017: 25–29). Tämä liittyy erityisesti nuorten harrastusten jatkuvuuteen, sillä osallisuusteorian mukaan ympäristön tulee olla hallittava ja ennakoitava, jotta nuori voisi tehdä päätöksiä omaan elämään liittyen.

Kaikki nuoret eivät jatka samoja harrastuksia kun he muuttavat lastenkotiin. Nuorten vanhojen harrastusten jatkuvuus siis vaihtelee yksilöllisesti. Jotkut nuoret jatkavat vanhoja harrastuksiaan, kun taas toiset eivät jatka niitä esimerkiksi terveydellisistä syistä tai kustannusten takia. Uusien harrastusten kokeilu lastenkodissa on yleistä mutta joidenkin nuorten kohdalla uudet harrastukset eivät jatku tai lastenkodin resurssit eivät riitä useampaan harrastukseen, joita nuori on toivonut.

Kyl mä harrastin taidetta aina vapaa-ajal myös. Ja no nii kyllä on ollu mut ei ehkä maksullisia et mut laitos on kehittänyt sitä et mä pääsin maksullisiin harrastuksiin. Kyl tääl on kysytty et haluunks mä jatkaa mitään et esim taidekurssia on kerrottu et on erilaiset taidekurssit ja erilaiset mihin voi osallistuu mut en mä menny enkä oo kokeillu mitään muuta. (N2)

No mä oon kokeillu VPK:ta ja sit mä oon kokeillu lentopalloo ja nyt cheerleadingii. Cheerleading joo [jatkuu]. No lentopallo ja vpk [ei jatku]. Siihen on erittäin yksinkertainen syy koska nää [lastenkodin työntekijät] ei suostunu maksaa cheerleadingii mulle jos mä harrastan jompaa kumpaa niistä nii sentakii, se ois ollu liikaa rahaa. (N5)

Nuorten kertomukset heidän harrastuksistaan lastenkodissa tuovat esiin, kuinka lastenkodin resurssit ja ympäristön tarjoamat mahdollisuudet voivat vaikuttaa harrastusten jatkuvuuteen. Esimerkiksi, kun nuori kertoo siitä, miten hän sai mahdollisuuden osallistua maksullisiin harrastuksiin lastenkodin avulla, se osoittaa, miten ympäristö voi tarjota resursseja ja tukea nuoren harrastustoiveita.

Toisaalta, kuten toinen nuori kertoo, lastenkodin resurssit eivät välttämättä riitä tukemaan kaikkia nuoren toiveita uusista harrastuksista. Esimerkiksi, jos lastenkoti ei pysty tarjoamaan taloudellista tukea tietyille harrastuksille, nuori voi joutua luopumaan näistä harrastuksista. Nuorten harrastusten jatkuvuuteen lastenkodissa vaikuttavat niin ympäristön tarjoamat resurssit ja mahdollisuudet kuin myös yksilölliset tekijät, kuten kiinnostus ja sitoutuminen.

9.1.4 Päivä- ja viikkorytmin suhde harrastuksiin

Arjen suunnittelu harrastusten ympärillä vaihtelee nuorilla yksilöllisesti. Jotkut nuoret suunnittelevat päiväänsä tarkasti harrastusten ympärille sopivaksi kun taas toiset viettävät päiväänsä vapaammin fiiliksen mukaisesti. Nuoret tuovat esille sen, että harrastukset luovat heille säännöllisyyttä ja rytmiä päiviin ja viikkoihin. Harrastukset vaikuttavat myös siihen, miten nuoret priorisoivat ajankäyttöään esimerkiksi milloin he viettävät aikaa kavereiden kanssa harrastusten ulkopuolella.

Kyllä ne harrastukset myös tuo sitä jotai säännöllisyyttä ja rytmiä siihen viikkoon ja päiviin. Esim mul on ollu yleensä tiistaisin se sali ja sit keski- viikko tai torstai. Nii sitten mul oli muut päivät et mä sanoin kavereille et esim vaan muina päivinä voidaan nähdä. (N2)

Pystyn [suunnittelemaan päivärytmiä harrastuksen ympärille]. En mä aina pelaa. Välillä viikosta onki sellane et mä en pelaakkaa joka päivä, välil on et mä pelaanki. Mä en suunnittele millon mä pelaan millon mä en. Mä pelaan fiiliksen mukasesti. (N4)

Osallisuuden edistämisen periaatteisiin kuuluu merkityksellisyden ja elämänhallinnan tukeminen. Tämä on tärkeää, jotta yksilö voisi kokea elämänsä hallittavaksi ja merkitykselliseksi (Isola ym. 2017: 25–29.) Osallisuuden edistämisen periaatteiden mukaisesti harrastusten ympärille rakentuva arjen suunnittelu voi tarjota nuorille merkityksellisyden tunnetta ja elämänhallintaa.

Nuorten kertomukset osoittavat, että harrastukset tuovat heidän elämäänsä säännöllisyyttä ja rytmiä, mikä voi auttaa heitä hahmottamaan päiviään ja viikkojaan sekä priorisoimaan ajankäyttöään. Esimerkiksi, kun nuori suunnittelee päivärytmiään harrastusten ympärille, hän osoittaa kykenevänsä hallitsemaan omaa aikaansa ja luomaan merkityksellisiä rutiineja elämäänsä. Tämä voi tukea hänen elämänhallintaansa ja antaa hänelle tunnetta siitä, että hänellä on kontrollia omasta arjestaan.

9.1.5 Voimavarat ja muut positiiviset asiat harrastamisesta

Nuoret kokevat harrastamisen merkityksellisenä monella eri tapaa. Harrastukset tarjoavat heille iloa ja tyydytystä sekä mahdollisuuden kehittää omia taitoja. Esimerkiksi pelaaminen voi tuoda nuorelle paljon nautintoa eikä se vaadi, että olisi ammattilainen. Urheilu puolestaan tuo hyvää oloa ja energiaa nuorille sekä auttaa parantamaan elämänlaatua. Se luo nuorten viikkoihin tietynlaista rytmiä ja parantaa myös yleisesti terveyttä sekä itsetuntoa.

No varmaan just et mä oon hyvä peleissä kosk mä pelaan nii helkutin paljon. Ja sit mä oon en mä hyvä taitees oo mut mä oon kyl ihan ookoo. Mun mielest mä oon kyl vaikka sä oisit niiku hirveen taiteellinen, jos mä nyt piirrän neljä vuot putkeen nii kyl sul alkaa olla jotain taitoo. Mun mielest mä oon ihan ookoo siinä nii seki antaa iloa kosk sit mä voin piirtää jotain ja se ei näytä paskaläjältä. (N1)

Siis todellakin [elämä on enemmän tasapainossa]! Cheerleading ja kitarransoitto on auttanu mielenterveyden kans tosi paljon ja en tiiä missä mä olisin ilman niitä varmaan tuol jossai Kontulassa sammuneena ja ties missä kaikissa huumausaineissa. Tällä hetkellä ihan vapaana, päihde vapaana ja elämä hymyilee. Ja itsevarmuutta koska lihakset on kehittyny isommaks ja sitä kautta on itsevarmuutta tullu ja se on auttanu ja sit just se ku on itsevarmempi olo ja parempi olo omassa kropassa ja kerranki mä oon niiku tyytyväinen mitä mulla on. Ihmissuhteet on ehkä niiku onnistunu paremmin koska on sellane valttikortti [hyväkuntoinen vartalo] mitä käyttää. (N5)

9.2 Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa

Seuraavaksi käymme läpi, miten nuorten osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa näkyy heidän harrastusten osalta. Kerromme, miten nuoret kokevat mahdollisuuttaan kuulua heille tärkeisiin ryhmiin ja yhteisöihin, vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin sekä mahdollisuutta saada tukea vaikuttamiseen harrastusasioissa.

9.2.1 Harrastukset ja sosiaaliset suhteet

Ihmisen osallisuus omiin yhteisöihin ja vaikuttaminen niissä on olennainen osa ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tässä osallisuuden ulottuvuudessa on tärkeää tarjota yksilölle tukea vaikuttamiseen erilaisissa yhteisöissä kuten kaveripiirissä, perheessä, naapurustossa, harrastusryhmässä, kansalaisliikkeessä tai miksei myös laajemmin yhteiskunnassa. Erityisesti tätä tukea tarvitsevat ne yksilöt, jotka kokevat voimattomuutta ja toivottomuutta, sillä heille mahdollisuus vaikuttaa omaan elinympäristöön ja yhteisöihin voi olla elintärkeää. Onnistunut vaikuttaminen voi tuoda elämään paljon sisältöä ja merkityksellisyyttä. (Isola ym. 2017: 29–38.)

Nuoret kertovat erilaisista kokemuksistaan ja suhteistaan kavereihin sekä harrastuksiin liittyen. Yksi nuorista kertoo, että hänellä on muutama läheinen kaveri, joiden kanssa hän pelaa tietokonepelejä usein. Hänellä on muita kavereita myös koulussa ja työpäivällä, mutta hän ei halua viettää aikaa heidän kanssaan yhtä paljon. Sen sijaan hän valitsee mieluummin hengailun läheisten kavereiden kanssa tai kännykällä pelailun.

No aika hyvin yhteydessä [kavereihin] niiku et oli just kaks tai kolme kaverii joiden kaa mä pelasin [tietokonepeljä] niiku joka päivä tai sitte joka toinen päivä. Parhait kavereit [on] varmaa kaksi. Sitten pari muutakin kaverii joku kolme tai neljä. Ja mul on niiku muit oikeen elämän kavereit koulussa ja työpaikoissa mut mä oon aina just et sitku mä oon tehny sen työn tai sitku mä oon menny kouluun sit mä vaan okei siinä se on mut en mä haluu puhuu sulle. Mä meen joko hengaa kavereiden kans, mä meen kotiin ja sit mä vaan pelaan pelei wiijuul tai kännykäl. (N1)

Todellakin [löytyy kavereita harrastuksista]. Monta kymmentä. Siis kaikki ketä mä melkein tunnen meidän koulusta et jos ei oo omalt luokalt nii kaikki muut ketä mä tunnen koko koulusta nii mä oon tutustunu niiku productioiden kautta. No [kaverin nimi] kaa me nähään tosi usein ja sit me jutellaan just snäpissä [Snapchat-sovellus] päivittäin et on tullu semmosii tosi läheisiiki ystävii, just sellasii kenen kaa sä juttelet joka päivä et aika usein. (N6)

Toinen nuori kertoo kokemuksistaan, kuinka hän on löytänyt paljon uusia kavereita harrastusten kautta. Harrastukset ovat siis auttaneet häntä luomaan ja kehittämään suhteita kavereihin. Lisäksi harrastukset ovat tuoneet nuorelle hyvää mieltä.

Toisaalta yksi nuori kertoo siitä, kuinka lopetti koripalloharrastuksen ja menetti yhteyden sen takia moniin kavereihin, sillä he eivät enää harrastaneet yhdessä. Hän myös mainitsee, ettei ole onnistunut luomaan kaverisuhteita pelaamisen kautta.

Joo mut öö ei olla yhteydes kyl monee, se meni sit kun mä lopetin koriksen ja plus mä en pelaa korist paljon kosk mul ei oo kavereit jotka tykkää pelaa korista. (N3)

9.2.2 Nuorten toiveiden toteutuminen

Nuorten vastauksista tulee esille, että nuorten toiveita kunnioitetaan ja lastenkoti kehittää yksilöllisiä ratkaisuja tarpeen niin vaatiessa. Esimerkiksi Nuori 5 on saanut erityisluvan pitää siivouspäivän eri päivänä kuin muut harrastuksen vuoksi. Lisäksi hänelle tuodaan ruoka aikaisemmin kuin muille, jotta hän ehtisi harrastukseen. Tämä osoittaa, että lastenkoti huolehtii nuorten yksilöllisistä toiveista.

Joo itseasiassa tälläkin hetkellä ruoka saatetaan tuoda mulle aikasemmin ku on että mä ehin treeneihin varmuuden vuoksi ajoissa. Ja sitten siivouspäivä on torstaisin normaalisti muilla nii mullahan se on perjantaina koska mul on torstaina treenit ... No suunnittelen jo et jos mul on vaik et mun pitää nähä jotain nii mä sanon et mä en pysty niiku tällee et joo. (N5)

Joo...No sillä tavalla että jos mä sanon johki ehdotukseen ei nii kunnioitetaan sitä et se on sillon ei mä en haluu mitään sitä vaan mä oon sanonu et telinevoimistelu tai joukkuevoimistelu on mun juttu... (N4)

9.2.3 Tietoa harrastuksista lastenkodissa

Vaikuttaminen omassa ympäristössä ja yhteisöissä voi olla merkityksellistä yksilöille, jotka tuntevat itsensä voimattomiksi. Kokemus siitä, että voi itse vaikuttaa ja muuttaa asioita ympärillä voi synnyttää yksilön halun tavoitella enemmän, mikä johtaa aitoon osallisuuteen, kun osallistutaan päätöksentekoon ja resurssien jakamiseen liittyviin neuvotteluihin. (Isola ym. 2017: 29–38.)

Nuoret kertovat mahdollisuudestaan vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin kuten harrastusvalintoihin lastenkodissa. Nuorten kokemukset omista vaikutusmahdollisuuksista ja saadusta tuesta vaikuttamiseen vaihtelevat. Toiset kokevat saaneensa tarpeeksi tietoa harrastuksista ja tukea harrastusvalinnoissa, kun taas toiset olisivat kaivanneet enemmän ohjausta ja tukea näissä asioissa.

Nuoret arvioivat eri tavoin mahdollisuuttaan kuulua erilaisiin yhteisöihin ja mahdollisuutta saada tukea vaikuttamiseen. Toisin sanoen heillä on erilaisia kokemuksia siitä, miten heidän mielipiteitänsä ja toiveitansa on tuettu ja kuunneltu.

Joo mun mielestä on [tarjottu tarpeeksi tietoa harrastuksista]. Ei ehkä niin aktiivisesti mut kyllä mun mielestä jokaises laitokses pitäis. Laitos pitää huolehtii nuoren sellasista harrastuksista ja kyl se on tääl jotenki toteutunu. No kyl se on ehk joskus jääny ja ehkä sillee 50/50, mä sanoisin puoli. (N2)

Eipä mulle oikeestaan [tarjottu tarpeeksi tietoa lastenkodissa], sillen ku mul ei ollu harrastusta nii mulle vaa sanottii että "VPK ois tossa vieressä". Sit lentopallon mä löysin koulun kautta, että ei mulle kyllä yhtään mistään harrastuksista sanottu täällä. Ehkä enemmän tietoa pitäis saada niistä ja enemmän tietoa harrastuksista. No okei kyl mulle sanottiin kitaransoitosta mut se nyt oli enemmän omien entisten harrastusten painolla. (N5)

Tämän perusteella voidaan siis todeta, että nuorten vaikuttamismahdollisuudet ja mahdollisuus saada tietoa harrastuksista toteutuvat vaihtelevasti eikä valitettavasti aina niin kuin pitäisi. Toisaalta nuoret ovat erilaisia ja jollekin voi riittää, että tarjotaan erilaisia harrastusvaihtoehtoja harvemmin. Henkilökunnan tehtävä onkin selvittää nuoren yksilölliset tarpeet ja kysyä jo sijoituksen alussa kaipaako nuori tukea ja ohjausta harrastusasioissa, kuinka paljon ja millaista tukea hän kaipaa. Jokaiselle tulisi tarjota samanlaiset mahdollisuudet saada tätä tukea mutta tuen tarjoamisen pitäisi tapahtua nuoren ehdoilla.

9.3 Osallisuus yhteisestä hyvästä

Seuraavaksi tarkastelemme, miten nuorten osallisuus yhteisestä hyvästä toteutuu heidän harrastusten ympärillä. Tarkemmin paneudumme siihen, miten sijaishuollossa asuvat nuoret kokevat mahdollisuuden yhteiseen tekemiseen, mahdollisuuden nauttia yhteisestä hyvästä ja mahdollisuuden saada arvostusta.

9.3.1 Yhteinen harrastaminen lastenkodissa

Osallisuus yhteisestä hyvästä tarkoittaa sitä, että yksilöllä on mahdollisuus osallistua yhteisen hyvän tuottamiseen ja jakamiseen yhdessä muiden kanssa. Lisäksi tämä osallisuuden ulottuvuus pitää sisällään yksilön mahdollisuuden nauttia yhteisöstä saadusta arvostuksesta, kiitoksesta ja yhteyksistä. (Isola ym. 2017: 28–42.) Yhteinen harrastaminen luo nuorille tilaisuuden viettää aikaa yhdessä, kehittyä ja luoda positiivisia muistoja.

No joo kyllä esim ku yhen nuoren kaa tuli idea siitä yhteisestä sali- käymisestä nii tuli myös sellane. Mä oon käyny myös toisen kaverin kanssa salilla öö ehkä pari kuukautta nii suhteet niiku parantui ja tuli enemmän puheenaiheita ku pääs tekee jotai, harrastaa jotai kaverin kanssa, siit tuli tosi hyvä mieli. (N2)

Tämä nuoren kokemus osoittaa, miten yhteinen toiminta voi edistää suhteiden muodostumista ja vahvistumista sekä tuottaa hyvää mieltä. Lastenkodissa yhteinen harrastaminen voi olla erityisen tärkeää, koska se tarjoaa nuorille mahdollisuuden osallistua yhteisön toimintaan ja luoda positiivisia kokemuksia yhdessä muiden kanssa. Lisäksi yhteinen harrastaminen voi auttaa nuoria tuntemaan itsensä osaksi yhteisöä ja lisätä heidän tunnettaan osallisuudesta.

9.3.2 Lastenkodin resurssien käyttö

Nuoret pääsivät hyödyntämään lastenkodin tarjoamia resursseja esimerkiksi yhteisiä tiloja tai kuntosalia. Nuoret saivat siis mahdollisuuden nauttia yhteisestä hyvästä. He arvostivat mahdollisuutta osallistua erilaisiin aktiviteetteihin ja ilmaisivat kiitollisuutta siitä, että lastenkoti tarjosi taloudellista tukea harrastuksiin.

Sit jousiammunta, se meni läpi ja nehä makso sen koko jutun nii se oli mukavaa nii kyl osasto ihan helposti huolehtii, jos sä haluat jotai harrastust nii tyylit osasto maksaa sen sulle ja kannustaa et sä meet sinne, että ihan hyvä paikka jos joku halua niiku 20 harrastust” “ekat parit vuodet nii ne koko ajan, joka pari kuukaut oli joku juttu, joku Helsingin kaupungilt on harrastus haluutsä testaa tätä, haluutsä testaa tota ja jokainen kerta en halua, en halua tätä, en halua tota, en välitä.” “En mä sanois et liian paljon tai liian vähän, se oli iha hyvä määrä. Et ei ne ny tunkenu sun naamaa

et, joka pari kuukaut jos sä halusit, et hei täs on joku tarjous, voit testaa ilmatteeks. (N1)

Kerran mä halusin testata ku tuol on nyrkkeilysäkki nii on mä sitä käyny testaamassa. (N6)

Joo sitä [trampoliinia pihalta], Sähköä, omaa huoneen lattiaa, trampoliinia. (N4)

9.3.3 Kuunnellaanko nuorta harrastusasioissa

Nuoret kokivat harrastukset myönteisinä ja arvokkaana osana elämää. Nuoret kertovat kokemuksiaan, kuinka he ovat saaneet mahdollisuuden kokeilla erilaisia aktiviteetteja, joiden kustannuksista lastenkoti huolehti. Nuoret tuovat esille arvostustaan tätä mahdollisuutta kohtaan. Nuoret kokivat myös, että heitä kannustettiin löytämään ja osallistumaan itseä kiinnostaviin harrastuksiin.

Siis mä en teen ihan kaikkea mitä mä haluun ei mul oo mitää muut mitä haluaisin tehdä että mul menee ihan hyvin. Sit jousiammunta, se meni läpi ja nehä makso sen koko jutun nii se oli mukavaa nii kyl osasto ihan helposti huolehtii, jos sä haluut jotai harrastust nii tyylii osasto maksaa sen sulle ja kannustaa et sä meet sinne, että ihan hyvä paikka jos joku halua niiku 20 harrastust., Joo otetaan huomioon [mielipiteitä, toiveita ja ajatuksia]. (N1)

No aika hyvinhä mua kuunnellaan ihan omasta mielestä riittävästi ja kuunnellaan sillä tavalla että tota just jos on vaikka motivaatio lopussa ja halua lopettaa nii sit niiku sanotaan et niiku noo oo viel tää kausi et kotoaan ens kesänä et mikä sul on fiilis ja tälle. Sit jos niiku on vähän huono olo nii sillon ei kyllä kuunnella et mee nyt treeneihin siitä ja tälle näin. Sillon pitää nopeesti jonnekki pinkasta. Mut kyllä mua ihan hyvin kuunnellaan omasta mielestä. (N5)

Emmä tiä ei mul tuu mieleen, ei sitä varmaa ainakaa kauheen sillee erityisesti pysty parantamaan et kyl noi kuuntelee ihan hyvin kunhan on ite asiallinen niille. Sitku oot ite asiallinen nii neki on mut sitku et oo asiallinen nii ei nekää sulle oo asiallisia. (N5)

Nuoret kokivat tullessa kuulluiksi ja arvostetuiksi lastenkodissa. Heidän kokemuksistaan tuli esille, että nuorten mielipiteitä ja toiveita harrastusvalintojen suhteen kunnioitettiin. Lisäksi heille annettiin mahdollisuus ilmaista mielipiteensä ja osallistua päätöksentekoon omiin asioihin liittyen.

Mun mielest sitä [harrastusten haku] on tuettu hyvin ja on niiku kannustettu et jos ite ei keksi mitään mikä ois hyvä nii ei siin sit oo paljoo enemää mitä ois voinukkaa tehdä. Jos joku alko kiinnostaa nii sit annettiin mahdollisuus kokeilla. "No siis mua ainaki niiku on kuunneltu ja sitte sielt on heitelty paljon ehdotuksii et "Mites tällänen ja tällänen" ja sit mä oon joko

ollu sillee “Joo, toi on hyvä idea, toi vois käydä” tai sit mä oon et “Joo, tota on kokeiltu ja ei onnistunu”. (N6)

Et ei ne nyt tunkenu sun naamaa et joka pari kuukaut jos sä halusit et: “Hei täs on joku tarjous, voit testaa ilmatteeks”. (N1)

10 Eettiset huomiot

10.1 Tutkimusetiikkaa

Noudatimme opinnäytetyössä tieteellisen tutkimuksen periaatteista. Käytimme apuna Tutkimuseettisen neuvottelulautakunnan (2023) laatimia ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Seuraavaksi käymme läpi mitä tutkimuseettisiä periaatteita noudatimme opinnäytetyöprosessissa.

Ensinnäkin huolehdimme siitä, että suoritimme tutkimuksen rehellisesti ja huolellisesti. Varmistimme myös, että esitimme tutkimuksen tulokset tieteellisen yhteisön vaatimusten mukaisesti. Kunnioitimme muiden tutkijoiden töitä ja saavutuksia viitaten heidän töihinsä asianmukaisesti. Tallensimme ja turvasimme keräämämme tutkimusaineisto tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti, niin että tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden yksityisyys ei vaarantunut. Hankimme myös kaikki tarvittavat tutkimusluvut ennen tutkimuksen suorittamista. (Tutkimuseettinen neuvottelulautakunta 2023.)

Suoritimme tarvittavat toimenpiteet suojellaksemme osallistujien yksityisyyttä ja tietosuojaa tutkimuksessamme. Henkilökohtaiset tiedot, kuten haastattelun äänitteet, säilytettiin turvallisesti suojatuilla tietokoneilla ja rajoitetun pääsyn omaavilla palvelimilla. Pyrimme toimimaan avoimesti ja objektiivisesti ottaen huomioon mahdolliset ennako-oletuksemme. (Lagström, Pösö, Rutanen & Vehkalahti 2021.)

Keskityimme osallistujien, erityisesti alaikäisten, oikeuksien ja hyvinvoinnin huomioimiseen. Informoimme osallistujia selkeästi tutkimuksen tarkoituksesta, menetelmistä sekä heidän oikeuksistaan. Ikärajoja noudattaen pyysimme alaikäisiltä osallistujilta kirjallisen suostumuksen osallistumiseen ja korostimme heidän oikeuttaan peruuttaa suostumuksensa milloin tahansa. Ymmärsimme aikuisten ja lasten väliset haastattelutilanteiden erot, ja lasten osalta keskityimme erityisesti luottamuksellisuuden ja eettisyyden varmistamiseen, selittäen tutkimuksen tarkoituksen heille ymmärrettävästi. (Lagström, Pösö, Rutanen & Vehkalahti 2021.)

Näillä toimenpiteillä varmistimme tutkimuksemme eettisesti kestävä ja vastuullisen toteutuksen, samalla kun kunnioitimme nuorten oikeuksia. Pyrimme säilyttämään tiedon ja tieteen avoimuuden periaatteet.

10.2 Otoksen koko

Haastattelimme yhteensä kuusi nuorta eli tutkimuksen otoskoko on kuusi yksilöhaastattelua. Opinnäytetyön pieni otoskoko lisää haavoittuvuutta osallistujien yksityisyyden suojaamisen suhteen. Tästä syystä pyrimme varmistamaan, että kaikki otokseen kuuluvat henkilöt eivät ole tunnistettavissa haastattelujen tuloksista.

Haastattelujen litteroinneissa otimme tämän huomioon niin, ettei äänitallenteista kirjoitettu mitään tunnistettavia tietoja nuorista. Lisäksi poistimme kaikki haastattelujen nauhoitukset heti litteroinnin jälkeen. Näillä toimilla pyrimme varmistamaan osallistujien anonymiteetin säilymisen.

Pieni otoskoko voi myös rajoittaa tutkimuksen tulosten yleistettävyyttä. Tästä syystä pyrimme olemaan rehellisiä ja objektiivisiä koko opinnäytetyöprosessin ajan. Etenkin tulosten tulkinta- ja analysointivaiheessa olimme tarkkana siitä, ettei meidän omat ennako-oletuksemme vaikuttaneet tulosten tulkintaan. Lisäksi varmistimme, ettemme yleistäneet tuloksia liikaa, sillä saamamme tulokset voivat olla erityisiä vain tutkimuksen kohteena olleelle otokselle.

10.3 Haastateltavien ikä

Tutkimusetiikan näkökulmasta on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota nuorten osallistumiseen ja suostumukseen tutkimukseen, kun haastateltavien ikä on 15–17 vuotta. Tässä ikäryhmässä nuoret ovat jo kykeneväisiä muodostamaan omia mielipiteitä ja ymmärtämään tutkimuksen merkityksen, mutta heidän oikeutensa ja erityistarpeensa on silti tunnistettava ja kunnioitettava.

Vaikka alaikäiset ovat huoltajiensa vastuulla, Suomen lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset tunnustavat nuorille itsenäisen päätöksentekokyvyn tietyissä tilanteissa, kuten osallistumisessa tutkimukseen. Nuorilla on oikeus ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin, ja heidän suostumuksensa on keskeinen osa tutkimuseettistä käytäntöä. (Pekkarinen 2018.)

Tutkimuksen tarkoitus ja heidän osallistumisensa seuraukset on esitettävä selkeästi ja ymmärrettävästi nuorille. Tutkimustiedotteiden ja suostumuslomakkeiden kieli on oltava nuorille sopivaa ja ymmärrettävää, jotta he voivat tehdä tietoisia päätöksiä osallistumisestaan. (Pekkarinen 2018.) Varmistimme tämän kirjoittamalla tutkimuksen tiedot selkeästi ja ymmärrettävästi ja lähettämällä tiedotteet nuorille hyvissä ajoin ennen tutkimukseen osallistumista. Lisäksi varmistimme, että nuoret ymmärtävät tutkimuksen luotamuksellisuuden ja heidän oikeutensa peruuttaa suostumuksensa milloin tahansa.

Toinen huomio liittyen kohderyhmän ikään on se, että lastenkodissa asui haastattelun aikana 13–17-vuotiaita nuoria, mutta haastatteluihin osallistuivat pelkästään 15–17-vuotiaat. Näemme, että tulokset vastaavat kuitenkin hyvin lastenkodin asiakkaiden näkemyksiä, sillä kaikilla nuorilla on käytössä samoja tiloja ja resursseja. On kuitenkin tärkeää huomioida myös tämä seikka kohderyhmän iän suhteen.

10.4 Haastattelurungon luonne

Laadimme haastattelukysymykset niin, että ne mahdollistivat osallistujille syvemmän pohdinnan omista harrastuskokemuksistaan sijaishuoltoympäristössä. Kysymykset olivat avoimia ja joustavia, jotta osallistujat saivat tilaisuuden ilmaista itseään vapaasti ja keskittyä heitä koskettaviin teemoihin. Tämä lähestymistapa edistää osallistavaa ja kunnioittavaa tutkimusprosessia, joka huomioi osallistujien ainutlaatuiset näkemykset ja kokemukset.

Laadimme yksilöhaastattelujen kysymykset niin, että ne kunnioittaisivat osallistujien autonomiaa ja oikeutta ilmaista omia mielipiteitä ja kokemuksia. Annoimme osallistujille esimerkiksi mahdollisuuden määritellä harrastamisen omin sanoin, mikä osoittaa heidän kunnioittamistaan yksilöinä.

Haastattelukysymykset käsittelevät herkkiä aiheita, kuten nuorten mahdollisuuksia vaikuttaa harrastusmahdollisuuksiin sijaishuollossa ja heidän kokemuksiaan siitä, ovatko osastolla tarjotut harrastusmahdollisuudet vastanneet heidän tarpeitansa ja kiinnostuksenkohteita. Siksi halusimme varmistaa, että haastatteluympäristö ja tilanne olisi mahdollisimman turvallinen ja mukava nuorelle. Annoimme jokaiselle nuorelle mahdollisuuden valita paikka osastolta, jossa häntä haastatellaan. Painotimme myös ennen haastatteluita, että nuori voi keskeyttää sen milloin tahansa eikä mihinkään kysymykseen ole pakko vastata.

10.5 Aiheen subjektiivisuus

Olimme tietoisia omista ennakoasenteistamme ja –oletuksista tutkimusaiheeseen liittyen. Vaikka täydellinen objektiivisuus on haastavaa, pyrimme tunnistamaan omat näkemyksemme ja varmistamaan, että ne eivät vaikuta tutkimuksen toteutukseen tai tulosten tulkintaan. Tämä on erityisen tärkeää, kun käsitellään subjektiivisia aiheita, joiden parissa on oltava tarkkana omien asenteiden vaikutuksen suhteen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Nuorten kokemusten ja meidän tulkintamme nuorten kokemuksista ovat luonteeltaan jokseenkin subjektiivisia. Tätä on hyvä ottaa huomioon tulosten tulkinnoissa. Tiedostimme myös, että tutkimuksessa saattaa nousta esille herkkiä aiheita, jotka voivat aiheuttaa stressiä tai epämukavuutta osallistujille. Siksi panostimme osallistujien anonymiteettiin ja yksityisyyden suojaamiseen sekä tarjosimme heille tarvittaessa tukea ja ohjausta haastattelun aikana.

11 Pohdinta

Opinnäytetyön matka oli pitkä ja mutkikas, mutta lopulta onnistuimme mallikkaasti saamaan kokonaisuuden maaliin kunnialla. Haastattelujen suunnittelu ja toteutus olivat erityisen hauskoja ja antoisia meille. Haasteena oli asiakokonaisuuksien rajaaminen sekä sisällönanalyysin hahmottaminen ja toteuttaminen, mutta siitäkin saatiin lopulta hyvä kokonaisuus.

Haastattelujen ja aineiston sisällönanalyysin tulokset antoivat jonkinlaisen kuvan siitä, miten sijaishuollossa asuvien nuorten harrastusmahdollisuudet toteutuivat osallisuuden eri osa-alueiden näkökulmasta. Sijaishuollossa asuvien nuorten harrastusmahdollisuudet tarjosivat heille mahdollisuuden kokea omannäköistä elämää ja hallinnan tunnetta arjessaan. Nuoret tekivät omia valintojaan harrastusten suhteen ja sitoutuivat niihin vapaaehtoisesti. Harrastukset, kuten liikunta, taide ja musiikki, olivat nuorille tärkeitä tapoja viettää vapaa-aikaansa ja nauttia elämästä.

Nuoret kokivat osallisuutta yhteisöissä ja vaikuttamisessa harrastusten kautta. Harrastukset olivat paikkoja, joissa nuoret kohtasivat samanhenkisiä ihmisiä ja loivat ystävyyssuhteita. Heillä oli mahdollisuus vaikuttaa harrastusvalintoihinsa ja ilmaista mielipi-

teensä niihin liittyen. Vaikka kaikki nuoret eivät kokeneet saavansa tarpeeksi tukea harrastusvalinnoissaan, monille tarjottiin sekä kustannettiin mahdollisuuksia kokeilla erilaisia aktiviteetteja ja osallistua yhteisön toimintaan.

Nuorten harrastusmahdollisuudet edistivät myös osallisuutta yhteisestä hyvästä. Lastenkodin tarjoamat resurssit ja taloudellinen tuki harrastuksiin mahdollistivat nuorille osallistumisen erilaisiin aktiviteetteihin. Nuoret arvostivat näitä mahdollisuuksia ja kokivat tulevansa kuulluiksi ja arvostetuiksi. Harrastukset toivat myös positiivisia vaikutuksia nuorten hyvinvointiin, itsetuntoon ja elämänlaatuun.

Nuorten monipuoliset harrastusmahdollisuudet tarjosivat heille mahdollisuuden kokea osallisuutta omassa elämässään, yhteisöissä ja vaikuttamisessa sekä yhteisestä hyvästä. Vaikka haasteita ja vaihtelua harrastusvalinnoissa ja tuen tarjoamisessa esiintyi, oli tärkeää, että nuoret kokivat olevansa kuultuja, arvostettuja ja että heillä oli mahdollisuus vaikuttaa omiin harrastusvalintoihinsa ja elämäänsä.

Tulokset osoittivat, että nuoret kokivat saavansa kiitosta ja arvostusta harrastuksiinsa osallistumisesta. Heidän panoksensa ja aktiivinen osallistuminen harrastuksiin sai tunnustusta yhteisössä, mikä vahvisti heidän tunnettaan osallisuudesta ja merkityksellisyydestä. Tämä kiitollisuuden ja arvostuksen kokemus saattoi lisätä nuorten motivaatiota osallistua harrastuksiin ja edistää heidän kokonaisvaltaista hyvinvointiaan. Nuoret korostivat yhteisen hyvän merkitystä ja pitivät tärkeänä erityisesti sitä, että lastenkodissa pyrittiin tukemaan ja kannustamaan heitä löytämään ja osallistumaan itselleen mieluisiin harrastuksiin. He kokivat myös, että heitä rohkaistiin löytämään omia vahvuuksiaan ja kiinnostuksenkohteitaan.

Tulosten mukaan kaikki nuoret eivät kokeneet saavansa tarpeeksi tukea ja neuvoa harrastusvalinnoissa ja harrastuksiin osallistumisessa. Näihin puutteisiin vastaamiseksi aiheetta pitäisi tutkia lisää niin, että tutkimuksen otos olisi suurempi. Lisäksi jokaisen sijaishuollossa asuvan nuoren kanssa tulisi tehdä yksilöllinen suunnitelma siitä, miten ja kuinka paljon tukea ja neuvoa hänelle tarjotaan harrastuksiin liittyen. Suunnitelman avulla nuoren omaohjaaja pysyisi myös paremmin kartalla nuoren toiveista ja mahdollisista muutoksista, jos esimerkiksi hän ei haluaisi enää yhtä paljon neuvoa harrastusasioissa kuin aikaisemmin.

Vaikka moni nuorista koki saavansa tarpeeksi tukea harrastusvalinnoissa, osa koki tuen puutetta. Tämä osoittaa sen, että tulisi kehittää yksilöllisempi ja joustavampi tuki-

malli, joka ottaisi huomioon nuorten tarpeet ja toiveet harrastusasioissa osastolla. Yksilöllisen tukisuunnitelman laatiminen voisi tarjota tehokkaamman tavan vastata nuorten tuen tarpeeseen harrastusten valinnassa ja etsinnässä. Myös lastenkodin ohjaajat hyötyisivät tästä, sillä suunnitelman laatiminen auttaisi ohjaajia ymmärtämään nuoren yksilöllisiä tarpeita paremmin ja myös vastaamaan niihin.

Aihetta on myös tarpeellista tutkia lisää, jotta saadaan syvällisempi ymmärrys nuorten tarpeista sijaishuollossa. Laajempi otoskoko ja aiheen syvällisempi ymmärrys voivat auttaa kehittämään lastensuojelun käytäntöjä paremmin osallisuutta tukeviksi. Tärkeää tässä on se, että muutokset olisivat ensisijaisesti lähtöisin palvelun asiakkailta eli nuorilta itseltään.

Lisääntynyt osallisuuden kokemus vähentäisi riskiä syrjäytymiselle. Kun nuoret kokevat itsensä osaksi yhteiskuntaa ja, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa asioihin, heillä olisi enemmän motivaatiota osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja koulutukseen. Harrastukset ja osallistuminen yhteisöihin auttaisivat nuoria myös rakentamaan vahvempaa identiteettiä ja löytämään omat vahvuutensa. Tämä parantaisi heidän itsetuntoaan ja -luottamustaan, mikä puolestaan auttaisi heitä menestymään koulussa ja tulevaisuudessa työelämässä.

Kun kaikilla nuorilla olisi mahdollisuus osallistua harrastuksiin ja yhteisöihin, se auttaisi tasoittamaan eriarvoisuutta yhteiskunnassa. Yksilöllisen tuen tarjoaminen varmistaisi, että myös haavoittuvammassa asemassa olevat nuoret saavat tarvitsemaansa tukea ja mahdollisuuksia. Nuorten äänen kuuleminen ja heidän osallistumisensa päätöksentekoon vahvistaa myös demokratiaa. Tämä opettaisi nuorille arvostamaan demokraattisia arvoja ja käytäntöjä sekä antaisi heille kokemuksen siitä, että heillä on valtaa vaikuttaa yhteiskuntaan.

Yhteenvetona voidaan todeta, että nuorten osallisuuden tukeminen sijaishuollossa on monimutkainen ja tärkeä tehtävä, joka vaatii jatkuvaa keskustelua, kehittämistä ja uusia tutkimuksia. Tavoitteena on nuorten äänen vahvistaminen ja heidän osallisuutensa edistäminen päätöksenteossa ja omassa elämässään. Haavoittuvassa asemassa olevien nuorten osallisuuden vahvistuminen on tärkeä etu myös yhteiskunnalle.

Lähteet

Aappola-Kari, Sinikka (toim.) 2022. Vaihteleva vapaa-aika. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus. Nuorisotutkimusverkoston julkaisut. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/05/FINAL_vapaa-aikatutkimus-2022-web.pdf. Viitattu 24.4.2024.

Daily L. Z. 2018. Towards a definition of “hobby”: An empirical test of a proposed operational definition of the word hobby. Journal of Occupational Science, 25(3): Abstract. <https://doi.org/10.1080/14427591.2018.1463286>. Viitattu 17.3.2024.

Harrastamisen strategia 2019. Opetus ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:7. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161382/okm_7_2019_Harrastamisen%20strategia.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 18.4.2024

Hiilamo, Heikki, Määttä, Anne, Koskenvuori, Karoliina, Pyykkönen, Jussi, Räsänen, Tapio, Aaltonen, Sanna 2017. Nuorten osallisuuden edistäminen: Selvitysmiehen raportti. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/133266/Puheenvuoro_11_978-952-493-298-1.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Viitattu 21.4.2024.

Holmi & Kekkonen 2023. Lasten suojelemisen nykytila ja tulevaisuus -selvitys. Lapsiperheiden sosiaalihuollon ja lastensuojelun asiakastyön ammattilaisten näkemyksiä. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 1/2023. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/01/20220116LastensuojelunNykytilaJaTulevaisuusSelvitys.pdf>. Viitattu 20.4.2024.

Isola, Anna-Maria & Kaartinen, Heidi & Leemann, Lars & Lääperi, Raija & Schneider, Taina Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 33/2017. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf. Viitattu 17.3.2024.

Jouni, Välijärvi 2019. Edellytykset kasvuun, oppimiseen ja osallisuuteen kaikille. Tutkijoiden havaintoja ja suosituksia lasten ja nuorten monipuolisen kehityksen, terveyden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien edistämiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö; sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161440/VN_2019_7_Edellytykset_kasvuun_oppimiseen_ja_osallisuuteen_k kaikille.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Viitattu 20.4.2024.

Kansallinen lapsistrategia 2021. Komiteamietintö Valtioneuvoston julkaisuja 2021:8. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162864/VN_2021_8.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Viitattu 17.3.2024.

Kekki, Minna-Kerttu, Kovalainen, Pirjo ja Ollikainen, Antti (toim.) 2023. Nuorten osallisuuden edistäminen. - Nuorisoalan osaamiskeskusten näkökulmia ja työkaluja. Osallisuuden osaamiskeskus. https://nuoretjaosallisuus.fi/wp-content/uploads/2023/05/Nuorten-osallisuuden-edista%CC%88minen_2023_sa-1.pdf. Viitattu 21.4.2024

Korpilahti, Ulla, Kettunen, Hanna, Nuotio, Erika, Jokela, Satu, Nummi, Vuokko Maria & Lillsunde, Pirjo (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsein kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Viitattu 20.4.2024.

Kouluterveyskysely 2024. Tutkimus ja kehittäminen. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>. Viitattu 20.4.2024.

Lagström, Hanna, Pösö, Tarja, Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa 2021. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Laimi, Tanja, Pusa, Anna-Maria, Rajala, Katja & Stenvall, Elina 2023. Mielekästä vapaa-aikaa, kavereita ja koordinaatiota. Harrastamisen suomen mallin arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 12:2023. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_1223.pdf. Viitattu 17.4.2024.

Lasten osallistumisoikeudet Suomessa 2020. Tiivistelmä tilannekuvasta ja kehittämistarpeet. Oikeusministeriö. https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/4750802/OM-lasten-osallistumisoikeudet-esite-A4-FI_FINAL.pdf/bfa23bde-fc7b-d9ca-6202-965a97af0570. Viitattu 21.4.2024.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4.2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Viitattu 17.3.2024.

Lastensuojelun käsikirja 2023. Lapsen osallisuus. Työprosessit. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus>. Viitattu 17.3.2024.

Lastensuojelun tilastoraportti 2023. Lastensuojelu 2022. Yhä useammasta lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus. Terveiden ja -hyvinvoinninlaitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146573/Lastensuojelu_2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 17.4.2024.

Maunu, Antti & Kiilakoski, Tomi 2018. Ohjausta osallisuuteen? Sosiaalinen ja poliittinen osallisuus ammattiin opiskelevien nuorten arjessa. Aikuiskasvatus, 38(2), 112–129. <https://doi.org/10.33336/aik.88333>. Viitattu 17.3.2024.

Nivala, Elina & Rynänen, Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Gaudeamus.

Nuoret ja osallisuus. Mitä osallisuus on? <https://nuoretjaosallisuus.fi/tietoa-osallisuudesta/>. Viitattu 18.4.2024.

Nuorisobarometri. Valtion nuorisoneuvosto. <https://tietoanuorista.fi/nuorisobarometri/>. Viitattu 18.4.2024.

Nuorisolaki 1285/2016. Annettu Helsingissä 21.12.2016. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>. Viitattu 17.3.2024.

Ojala, Ulla 2011. Opas lasten haastatteliijoille ja kuvaajille. Lastensuojelun keskusliitto. https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Opas_lasten_haastatteliijoille_ja_kuvaajille.pdf. Viitattu 20.4.2024.

Osallisuuden edistäjän opas 2023. Terveiden- ja hyvinvoinninlaitos. Ohjaus 10/2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146717/URN_ISBN_978-952-408-088-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 17.3.2024.

Osallisuustyökalu lastensuojelutyöhön. Lastensuojelun keskusliitto. <https://www.lskl.fi/osallisuus/osallisuustyokalu/>. Viitattu 20.4.2024.

Pekkarinen, Elina 2018. Kuka suostuu lasten ja nuorten tutkimuksessa? Tutkimuksen suunnittelu. Vastuullinen tiede. <https://vastuullinentiede.fi/fi/tutkimuksen-suunnittelu/kuka-suostuu-lasten-ja-nuorten-tutkimuksessa>. Viitattu 20.4.2024.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. Viitattu 17.3.2024.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>. Viitattu 17.3.2024.

Sosiaaliturva ja sosiaalinen osallisuus. Poliikka ja toiminta. Työllisyys, sosiaaliasiat ja osallisuus. Euroopan komissio. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=fi&categoryId=750>. Viitattu 17.4.2024.

Soste 2018. Osallisuus on tunne siitä, että kuuluu johonkin. Artikkelit. Etusivu. <https://www.soste.fi/osallisuus-on-tunne-siita-etta-kuuluu-johonkin/#:~:text=Osallisuus%20on%20tunne%2C%20joka%20syntyy,ja%20merkityksellisen%20yhteis%C3%B6n%20toimintaan%20osallistumisesta>. Viitattu 17.3.2024.

Stenvall, Elina 2020. Lasten ja nuorten osallisuus kansallisessa lapsistrategiassa. Osa 2: Osallisuuden toteutuminen lapsistrategian valmistelussa. Sosiaali- ja terveysministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162605/STM_rap_2020_39_Lasten_osallisuus.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 20.4.2024.

TENK 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytando-htk>. Viitattu 20.4.2024.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi: Helsinki.

Törrönen, Maritta, Kalliola, Susanna & Paaso, Sari-Anne 2022. A democratic learning process: When young children under 12 years of age in child welfare services express their wishes for participation. *Children & Society*, 37(6), 2030-2046. <https://doi.org/10.1111/chso.12649>. Viitattu 17.4.2024

Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta 2021. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:48. Valtioneuvosto: Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163149/VN_2021_48.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 20.4.2024.

Liite 1 – Haastattelun kysymykset

Nuoren vapaa-ajan toiminnan ja harrastamisen määritelmät

1. Pystytkö luettelemaan 3–5 erilaista juttua mitä teet vapaa ajalla eli silloin, kun et ole koulussa, töissä tai nukkumassa?
2. Mitkä näistä jutuista voisit kutsua harrastukseksi?
3. Ovatko kaikki nämä harrastukset sinulle mielekkäitä vai pelkästään osa niistä? (> Mitkä ovat mielekkäitä ja mitkä ei? Millä tavalla harrastukset ovat mielekkäitä sinulle?)
4. Miten määrittelisit mikä on harrastus eli miten kuvailisit sanat "harrastus" ja/tai "harrastaminen" omin sanoen?

Harrastamisen tausta ja jatkuvuus osastolla

1. Onko sinulla ollut harrastuksia **ennen**, kuin muutit asumaan osastolle? (> Mitä kaikkea? Jatkuuko mikään näistä harrastuksista yhä? Miksi ei mielestäsi jatku enää? Oliko päätös lopettaa harrastus sinun vai johtuiko harrastuksen lopettaminen muista syistä?)

Uusien harrastusten ja toimintojen kokeilu osastolla

1. Oletko osastolla asumisen aikana kokeillut **uusia harrastuksia**? (> Mitä harrastuksia? Jatkuuko mikään näistä harrastuksista yhä? Miksi ei jatku mielestäsi? Oliko päätös lopettaa harrastus sinun vai johtuiko harrastuksen lopettaminen muista syistä?)
2. Oletko **omatoimisesti ilman ohjaajien tai osaston tukea tai neuvoa** löytänyt uusia harrastuksia osastolla asumisen aikana? (> Jatkuuko mikään näistä harrastuksista yhä? Miksi ei jatku mielestäsi? Olisiko työntekijöistä voinut olla enemmän apua tässä asiassa?)

Harrastamisen merkityksellisyys ja vaikutus elämän ennakoitavuuteen

Valitse yksi harrastus (tai toiminta) mistä nautit eniten tällä hetkellä.

1. Kuinka usein harrastat sitä? Haluisitko mahdollisesti harrastaa sitä lisää tai useammin? (> Miksi mielestäsi et ole tähän menneessä pystynyt sitä harrastamaan lisää tai useammin?)
2. Pystytkö suunnittelemaan esimerkiksi päivä- ja/tai viikko-ohjelman harrastuksen ympärillä? (> Millä tavalla?)
3. Koetko, että elämäsi on enemmän tasapainossa harrastuksen myötä? (> Millä tavalla? / Miksi ei?)
4. Oletko luonut uusia kaverisuhteita tai tuttavuuksia harrastuksen kautta? (> Montako? Oletko ollut yhteydessä niihin harrastusten ulkopuolella? > Kuinka usein?)
5. Mitä kaikkea positiivista harrastus on antanut sinulle?

Paikallinen osallisuus ja vaikuttaminen osastolla

1. Onko osastolla tarjottu sinulle tarpeeksi **tietoa** erilaisista harrastuksista?
2. Oletko pääsyt hyödyntämään osaston **tiloja ja/tai välineitä** harrastamiseen?
3. Tuntuuko sinusta, että sinua kuunnellaan tarpeeksi harrastusasioissa? (Millä tavalla tätä voisi kehittää mielestäsi?)
4. Onko sinulla ideoita millä tavalla nuorten harrastuksia ja harrastamista voitaisiin paremmin tukea osastolla?

Liite 2 – Tiedote opinnäytetyön haastatteluista nuorille ja nuorten huoltajille

Tiedote opinnäytetyön haastattelusta nuorille ja nuorten huoltajille

Hyvä sijaishuollossa oleva nuori ja hänen huoltajansa,

Olemme kiinnostuneita tutkimaan, miten sijaishuollossa asuvat nuoret kokevat osallisuutta harrastusmahdollisuuksien näkökulmasta. Tavoitteena on saada tietoa siitä, millaisia harrastusmahdollisuuksia nuorilla on ja miten nuoret kokevat osallisuuden toteutuvan harrastusvalinnoissaan.

Tutkimus on täysin vapaaehtoinen ja tutkimukseen osallistuvien tietoja käsitellään luottamuksellisesti, nimettömästi ja tietoturvallisesti. Tutkimus toteutetaan haastatteluna, johon valitaan sijaishuollossa olevia 15–17-vuotiaita nuoria.

Tärkeää on, että nuoret ymmärtävät mistä tutkimuksessa on kyse. Voit osallistua tutkimukseen, jos olet täyttänyt 15 vuotta ja voit itse antaa suostumuksesi osallistumiseen.

Tutkimusasiakirjoissa ja haastattelutilanteessa kerrotaan tarkemmin tutkimuksesta ja sen kulusta.

Tutkimuksen avulla pyrimme parantamaan sijaishuoltoon liittyvää päätöksentekoa ja kehittämään nuorten osallisuutta.

Tutkimuksen tulokset esitellään myöhemmin erilaisissa julkaisuissa.

Jos sinulla herää kysyttävää, voit ottaa yhteyttä tutkimuksen toteuttajiin. Kiitos, että olet valmis osallistumaan tähän tärkeään tutkimukseen!

Ystävällisin terveisin,

Sibil Yanev & Teresa Rantala
Metropolia AMK:n 3. vuoden opiskelijat

Liite 3 – Suostumuslomake

Suostumuslomake

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten harrastusmahdollisuudet toteutuvat sijaishuollossa olevien nuorten kohdalla osallisuuden näkökulmasta. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, eikä siihen osallistuminen vaikuta millään tavalla palveluihin tai hoitoon.

Jos päätät osallistua tutkimukseen, sinulle annetaan tarkempaa tietoa tutkimuksesta ja sen tavoitteista. Voit myös esittää kysymyksiä ja saat vastaukset niihin ennen kuin päätät osallistua tutkimukseen.

Tutkimukseen osallistuminen edellyttää, että olet täyttänyt 15 vuotta ja että olet antanut suostumuksesi tutkimukseen. Jos olet täyttänyt 15 vuotta, riittää oma suostumuksesi tutkimukseen osallistumiseen. Voit peruuttaa suostumuksesi milloin tahansa ilman mitään seurauksia.

Tutkimuksen aikana käydään yksilöhaastatteluita, joissa käsitellään aiheeseen liittyviä kysymyksiä. Haastattelu kestää noin 30–60 minuuttia ja se toteutetaan sopivassa paikassa.

Kaikki tutkimukseen osallistuvat nuoret käsitellään luottamuksellisesti, eikä tutkimuksessa käsiteltyä tietoa luovuteta ulkopuolisille ilman suostumustasi.

Jos olet kiinnostunut osallistumaan tutkimukseen, allekirjoita tämä lomake ja anna se tutkijalle. Voit myös olla yhteydessä tutkijaan ja esittää kysymyksiä ennen päätöksentekoa.

Allekirjoitus: _____

Päiväys: _____

Ystävällisin terveisin,

Sibil Yanev & Teresa Rantala

Metropolia AMK:n 3. vuoden opiskelijat

Liite 4 – Tietosuojalomake

Tietosuojalomake

Teresa Rantala ja Sibil Yanev toimivat rekisterinpitäjinä ja vastaavat henkilötietojen käsittelystä tämän tietosuojaselosteen mukaisesti.

Opinnäytetyössä käsitellään seuraavia henkilötietoja: haastatteluiden äänitteet, joissa nuorten ääni on tunnistettavissa. Haastatteluiden äänitteet poistetaan heti litteroinnin jälkeen eikä haastatteluista kirjoiteta auki mitään henkilötietoja.

Henkilötietojesi käsittely perustuu suostumukseesi, joka on annettu osallistumisen yhteydessä. Opinnäytetyön tekijä sitoutuu käsittelemään henkilötietoja luottamuksellisesti ja huolehtimaan asianmukaisista tietoturvatavoimista henkilötietojesi suojaamiseksi luvattomalta pääsylvä, tietojen häviämislä, väärinkäytöltä tai muulta laittomalta käsittelyltä.

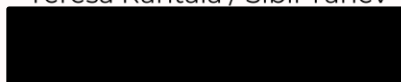
Haastatteluista saatuja tietoja käytetään ainoastaan anonymisti ja yleistävälä raportoinnissa ja tutkimuksen tulosten esittämisessä.

Sinulla on oikeus saada tietoa henkilötietojesi käsittelystä, oikeus tarkastaa itseäsi koskevat henkilötiedot ja oikeus vaatia virheellisen, tarpeettoman, puutteellisen tai vanhentuneen henkilötiedon korjaamista tai poistamista. Voit myös peruuttaa suostumuksesi henkilötietojesi käsittelyyn milloin tahansa.

Mikäli sinulla on kysyttävää henkilötietojesi käsittelystä opinnäytetyössä tai haluat käyttää edellä mainittuja oikeuksiasi, voit ottaa yhteyttä rekisterinpitäjään.

Yhteystiedot:

Teresa Rantala / Sibil Yanev

Liite 5 – Tietoa haastattelusta nuorelle

Tietoa haastattelusta

Hei [REDACTED] asuva nuori!

Olemme Metropolian Ammattikorkeakoulun 3. vuoden opiskelijoita ja olemme tekemässä parhaillaan opintoihin liittyvää opinnäytetyötä (lopputyö). Opinnäytetyömme aihe käsittelee sijaishuollossa asuvien nuorten vapaa-ajan toimintaa ja harrastusmahdollisuuksia. Haluaisimme erityisesti selvittää, millä tavalla Hyvösen lastenkodissa asuvien 15–17-vuotiaiden nuorten ajatuksia, mielipiteitä, toiveita ja tarpeita huomioidaan harrastusten tarjonnassa ja valinnoissa.

Meillä on iloa kutsua sinua epämuodolliseen ja kivaan haastatteluun, jossa puhutaan erilaisista harrastamiseen, harrastuksiin ja harrastusmahdollisuuksiin liittyvistä asioista. Sinun ei ole pakko myöskään välttämättä harrastaa mitään tällä hetkellä, jotta voisit osallistua haastatteluun.

Haastattelu kestää noin 30 minuuttia ja osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Voit keskeyttää haastattelun missä vaiheessa tahansa, jos tuntuu siltä. Haastattelussa keskitymme pääosin harrastamiseen liittyviin aiheisiin sekä keskustelemme vain asioista, mistä itse haluat puhua. Emme myöskään kysy tai julkaise mitään, mistä sinua voisi tunnistaa.

Saat ohjaajalta yhteensä **3 paperipinoa**:

1) "Kutsu haastatteluun" (2 sivua) (tämä paperi mitä nyt luet)

- o Lue tämä paperi. Jos haluat osallistua haastatteluun valitse sivulla 2 olevista vaihtoehdoista mitkä haastatteluajat ja -paikat sinulle sopii. Voit valita useita vaihtoehtoja. Muista kirjoittaa myös nimesi paperiin. **Palauta täytetty paperi ohjaajalle.** Saat myöhemmin ohjaajalta tarkan ajan ja paikan haastattelulle.

2) "Tiedote tutkimuksesta ja tutkimuksen tietosuojaseloste" (5 sivua)

- o Tämä on virallinen tiedote haastattelun luonteesta, tarkoituksesta ja toteutumuksesta. Lisäksi se sisältää tietosuojaselosteen. Teksti on hieman virallisen oloinen, koska koulumme niin vaatii, mutta se sisältää pitkälti samoja asioita, kuin tämäkin paperi. **Lue paperi rauhassa omalla ajalla.** (Tätä paperia ei tarvitse palauttaa.)

3) "Suostumus tutkimukseen osallistumisesta" (2 sivua)

- o Tätä paperia allekirjoittamalla toteat, että olet lukenut, ymmärtänyt ja hyväksynyt virallisen tiedotteen. **Tarvitsemme allekirjoitetun suostumuspaperin ennen, kuin voidaan aloittaa haastattelu. Voit tuoda allekirjoitetun suostumuspaperin mukaan haastattelutilaisuuteen tai allekirjoittaa paperin ennen kuin aloitetaan haastattelu.**

Kiitoksia, että osallistut haastatteluun ja
toivottavasti nähdään pian!

Terveisin,
Sibil Yanev & Teresa Rantala
Metropolia AMK:n 3. vuoden opiskelijat

Liite 6 – Haastattelupaikan ja –ajan valinta

Haastattelupaikan ja -ajan valinta

Minä _____ voin osallistua haastatteluun seuraavina aikoina:
(Voit valita useita vaihtoehtoja)

- Ma 30.10 Klo 18-19 _____
- Ma 30.10 Klo 19-20 _____
- Ti 31.10 Klo 18-19 _____
- Ti 31.10 Klo 19-20 _____
- Ke 1.11 Klo 18-19 _____
- Ke 1.11 Klo 19-20 _____
- Ma 6.11 Klo 18-19 _____
- Ma 6.11 Klo 19-20 _____
- Pe 9.11 Klo 18-19 _____
- Pe 9.11 Klo 19-20 _____
- Muu aika: _____
- Muu aika: _____

Haluan, että haastattelu toteutetaan seuraavassa paikassa:
(Voit valita useita vaihtoehtoja)

- Oma huone _____
- _____
- _____
- _____
- Muu paikka: _____

Liite 7 – Haastattelukutsu

Haastattelukutsu

Hei _____,

Haastattelusi on

kello

paikassa

Kiva, kun osallistut meidän haastatteluun!

Nähdään silloin!

Terveisin,

Sibil Yanev & Teresa Rantala

Metropolia AMK-opiskelijat

